

Adolygiad o'r Trefniadau i Adfer Gwasanaethau Sgrinio – Ymddiriedolaeth GIG Iechyd Cyhoeddus Cymru

Blwyddyn archwilio: 2023

Dyddiad cyhoeddi: Awst 2023

Cyfeirnod y ddogfen: 3564A2023

Paratowyd y ddogfen hon at ddefnydd mewnol Ymddiriedolaeth GIG Iechyd Cyhoeddus Cymru fel rhan o'r gwaith a gyflawnir yn unol â swyddogaethau statudol.

Mae gan yr Archwilydd Cyffredinol ystod eang o archwilio a swyddogaethau cysylltiedig, gan gynnwys archwilio cyfrifon cyrff GIG Cymru, ac adrodd i'r Senedd ar yr economi, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd y mae'r sefydliadau hynny wedi defnyddio eu hadnoddau gyda nhw. Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn ymgymryd â'i waith gan ddefnyddio staff ac adnoddau eraill a ddarperir gan Swyddfa Archwilio Cymru, sef bwrdd statudol a sefydlwyd at y diben hwnnw ac i fonitro a chynghori'r Archwilydd Cyffredinol.

Archwilio Cymru yw'r enw ar y cyd anstatudol ar gyfer Archwilydd Cyffredinol Cymru a Swyddfa Archwilio Cymru, sy'n endidau cyfreithiol ar wahân i bob un â'u swyddogaethau cyfreithiol eu hunain fel y disgrifir uchod. Nid yw Archwilio Cymru yn endid cyfreithiol ac nid oes ganddo unrhyw swyddogaethau ynddo'i hun.

© Archwilydd Cyffredinol Cymru 2023

Ni dderbynnir unrhyw atebolrwydd gan yr Archwilydd Cyffredinol na staff Swyddfa Archwilio Cymru mewn perthynas ag unrhyw aelod, cyfarwyddwr, swyddog, neu weithiwr arall yn rhinwedd ei swydd unigol, neu i unrhyw drydydd parti mewn perthynas â'r adroddiad hwn.

Mewn achos o dderbyn cais am wybodaeth y gall y ddogfen hon fod yn berthnasol iddo, tynnir sylw at y Cod Ymarfer a gyhoeddwyd o dan adran 45 o Ddeddf Rhyddid Gwybodaeth 2000. Mae'r cod adran 45 yn nodi'r arfer wrth ymdrin â cheisiadau a ddisgwylir gan awdurdodau cyhoeddus, gan gynnwys ymgynghori â thrydydd parti'n berthnasol. O ran y ddogfen hon, mae Archwilydd Cyffredinol Cymru ac Archwilio Cymru yn drydydd parti'n berthnasol. Dylid anfon unrhyw ymholiadau ynghylch datgelu neu aildefnyddio'r ddogfen hon at Archwilio Cymru yn swyddog.gwybodaeth@archwilio.cymru.

We welcome correspondence and telephone calls in Welsh and English. Corresponding in Welsh will not lead to delay. Rydym yn croesawu gohebiaeth a galwadau ffôn yn Gymraeg a Saesneg. Ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

Mae'r ddogfen hon hefyd ar gael yn Gymraeg. This document is also available in Welsh.

Cynnwys

Adroddiad cryno	
Ynglŷn â'r adroddiad hwn	4
Negeseuon allweddol	5
Argymhellion	6
Adroddiad manwl	
Graddfa'r her	8
Cynllunio adfer	11
Cynnydd yn adfer gwasanaethau sgrinio	20
Goruchwyllo adferiad sgrinio	27
Atodiadau	
Atodiad 1 – safonau sgrinio	31
Atodiad 2 – dull archwilio a dulliau	33
Atodiad 3 – dadansoddiad o ddangosyddion perfformiad allweddol	34
Atodiad 4 – Ymateb sefydliadol	41

Adroddiad cryno

Ynglŷn â'r adroddiad hwn

- 1 Mae'r adroddiad hwn yn nodi canfyddiadau archwiliad yr Archwilydd Cyffredinol o'r trefniadau ar gyfer adfer rhaglenni sgrinio yn Ymddiriedolaeth GIG Iechyd Cyhoeddus Cymru (yr Ymddiriedolaeth). Mae'r adolygiad lefel uchel hwn yn rhan o waith yr Archwilydd Cyffredinol i fodloni ei hun bod gan yr Ymddiriedolaeth drefniadau priodol i sicrhau defnydd effeithlon, effeithiol ac economaidd o adnoddau, fel sy'n ofynnol gan Adran 61 o Ddeddf Archwilio Cyhoeddus Cymru 2004.
- 2 Mae rhaglenni sgrinio seiliedig ar y boblogaeth yn chwarae rhan bwysig wrth ganfod salwch difrifol yn gynnar. Mewn llawer o achosion, mae canfod yn gynnar yn gwella canlyniadau yn sylweddol i bobl â diagnosis cadarnhaol. Mae'r Ymddiriedolaeth yn gyfrifol am ddarparu saith rhaglen sgrinio sy'n seiliedig ar boblogaeth:
 - Sgrinio Coluddyn Cymru;
 - Prawf y Fron Cymru;
 - Sgrinio Serfigol Cymru;
 - Sgrinio Llygaid Diabetig Cymru;
 - Rhaglen Sgrinio Bloodspot newydd-anedig;
 - Rhaglen Sgrinio Clyw newydd-anedig; a
 - Rhaglen Sgrinio Aneurysm Aortig Abdomenol Cymru (AAA).
- 3 Gan weithredu ar argymhelliad Pwyllgor Sgrinio Cenedlaethol y DU a Phwyllgor Sgrinio Cymru, fe ¹oedodd yr Ymddiriedolaeth ei rhaglenni sgrinio llygaid AAA, coluddyn, bronbron, serfigol a diabetig ym mis Mawrth 2020 oherwydd pryderon am amddiffyn staff a chyfranogwyr rhag lledaeniad COVID-19. Ailddechreuodd wasanaethau yn haf 2020 ond wynebodd heriau sylweddol i ddarparu ac adfer ei rhaglenni sgrinio. Roedd adfer y rhaglenni sgrinio coluddyn a serfigol yn heriol ac roedd angen ymgysylltu dwys gyda byrddau iechyd a gofal sylfaenol. Erbyn mis Mawrth 2021, roedd ymdrechion yr Ymddiriedolaeth wedi dechrau talu ar ei ganfed ac roedd ôl-groniadau yn y ddwy raglen yn lleihau.
- 4 Fodd bynnag, cydnabu'r Ymddiriedolaeth y byddai adfer ei rhaglenni sgrinio llygaid AAA, y fron a diabetig yn gofyn am gynlluniau adfer tymor hwy. Mae paragraffau 14 i 19 yn disgrifio'r ôl-groniadau ar draws rhaglenni sgrinio'r Ymddiriedolaeth ar adeg ailgychwyn. Dechreuodd yr Ymddiriedolaeth gynllunio adferiad i sgrinio ôl-groniadau o bobl sy'n aros y tu hwnt i safonau amseroldeb ym mis Mawrth 2021 (mae **Atodiad 1** yn rhestru'r safonau). Cynhyrchodd gynllun adfer a gofynnodd am

¹ Mae Pwyllgor Sgrinio Cenedlaethol y DU (NSC y DU) yn cynghori gweinidogion a'r GIG yn holl wledydd y DU ar ddarparu rhaglenni sgrinio poblogaeth. Pwyllgor Sgrinio Cymru yw'r fforwm cynghori cenedlaethol ar gyfer sgrinio yng Nghymru. Mae'n ystyried tystiolaeth ar sgrinio seiliedig ar boblogaeth, gan gynnwys argymhellion NSC y DU.

£1.1 miliwn o gyllid adfer gan Lywodraeth Cymru ym mis Mehefin 2021.

Cadarnhaodd Llywodraeth Cymru y cais am gyllid ym mis Medi 2021.

- 5 Mae'r adolygiad hwn yn archwilio effeithiolrwydd dull yr Ymddiriedolaeth o adfer ei rhaglenni sgrinio llygaid AAA, y fron a diabetig, a oedd, erbyn mis Mawrth 2021, y rhaglenni mwyaf heriol i wella. Mae ein hadolygiad yn ceisio deall a oes gan yr Ymddiriedolaeth gynlluniau clir a realistig i adfer ei gwasanaethau sgrinio, a oes ganddi drefniadau effeithiol i fonitro darpariaeth ei chynllun adfer sgrinio, ac a yw ar y trywydd iawn i adfer ei wasanaethau sgrinio. Yn ehangach, mae ein hadolygiad yn cydnabod bod yr Ymddiriedolaeth wedi dechrau adfer gwasanaethau yn ystod anterth y pandemig pan ddargyfeiriwyd capasiti staff sylweddol ar draws y sefydliad i ymateb COVID-19. **Mae Atodiad 2** yn nodi ein dulliau archwilio, ac **mae Atodiad 3** yn darparu dadansoddiad o ddangosyddion perfformiad allweddol a ddefnyddir i lywio ein gwaith.

Negeseuon allweddol

- 6 Yn gyffredinol, gwelsom **fod gan yr Ymddiriedolaeth ymagwedd resymol tuag at adfer ei gwasanaethau sgrinio gyda threfniadau goruchwylio da ar waith yn gyffredinol. Mae'r Ymddiriedolaeth wedi gallu adfer ei rhaglen sgrinio AAA, ond mae adfer rhaglenni sgrinio'r fron a diabetig llygaid yn herbarhaus. Ym mis Mehefin 2023, roedd yr ôl-groniadau² bron i 41,000 yn y rhaglenni sgrinio ar y fron a thros 81,000 yn y rhaglen sgrinio llygaid diabetig.**
- 7 Roedd gan yr Ymddiriedolaeth ddealltwriaeth glir o'r heriau sy'n wynebu ei rhaglenni sgrinio, ac mae cynllun adfer clir ar waith gyda chymau gweithredu ac amserlenni sy'n cynyddu'r capasiti presennol yn ogystal â thrawsnewid gwasanaethau. Er bod dull yr Ymddiriedolaeth o gynllunio adfer yn seiliedig ar ddealltwriaeth dda o gapasiti clinig a staff presennol, roedd yn llai eglur ynghylch y capasiti ychwanegol sydd ei angen i adfer gwasanaethau a'i effaith ar amserlenni. Roedd gan yr Ymddiriedolaeth gynlluniau ariannol clir a manwl i gefnogi ei chynllun adfer, gyda chefnogaeth cyllid Llywodraeth Cymru, er bod ei chyllideb sgrinio ar gyfer 2022-23 wedi gorwario ar ddiwedd y flwyddyn, ac nid yw cyllid ychwanegol ar gyfer 2023-24 wedi'i gadarnhau eto. Gweithiodd staff yn galed i gynnal parhad busnes a datblygu cynlluniau adfer er gwaethaf bylchau yn y gweithlu, ac er bod trefniadau cyffredinol ar waith ar gyfer dal a nodi risgiau ar y dechrau, roedd bylchau yn gysylltiedig â risgiau staff a gwasanaethau, ac asesiadau effaith.
- 8 Mae'r Ymddiriedolaeth wedi gwneud cynnydd da wrth weithredu'r camau gweithredu yn ei chynllun adfer, gan gynnwys y gwaith i danategu ei rhaglen trawsnewid sgrinio llygaid diabetig. Mae lefelau gweithgarwch hefyd wedi cynyddu,

² Mae'r ôl-groniadau yn cael eu diffinio fel pobl nad oeddent wedi cael eu gwahodd i gael eu sgrinio o fewn 36 mis ac un diwrnod ar gyfer sgrinio ar y fron ac o fewn 12 mis ac un diwrnod ar gyfer sgrinio llygaid diabetig.

ac mae'r Ymddiriedolaeth wedi gallu dileu'r ôl-groniad ar gyfer ei rhaglen sgrinio AAA. Fodd bynnag, mae adfer rhaglen sgrinio'r fron yn parhau i fod yn heriol oherwydd bylchau yn y gweithlu, ac mae lleihau'r ôl-groniad ar gyfer y rhaglen sgrinio llygaid diabetig yn dibynnu ar newidiadau yn y llwybr ac agor yr ail ganolbwynt yn haf 2023. Serch hynny, mae ôl-groniadau ar gyfer y ddwy raglen yn lleihau'n gyson, ac mae gan yr Ymddiriedolaeth drefniadau effeithiol i flaenoriaethu carfannau sgrinio yn ôl risg.

- 9 Mae gan yr Ymddiriedolaeth drefniadau gweithredol da i fonitro perfformiad sgrinio ac adferiad. Er bod goruchwyliaeth ar lefel Bwrdd a phwyllgor, gallai gwybodaeth gliriach am berfformiad, adferiad a rheoli risg gefnogi craffu a sicrwydd mwy effeithiol.

Argymhellion

- 10 Manylir ar argymhellion sy'n deillio o'r archwiliad hwn yn **Arddangosyn 1**. Crynhoir ymateb sefydliadol yr Ymddiriedolaeth i'r argymhellion hyn yn **Atodiad 4**.

Arddangosyn 1: argymhellion

Argymhellion

Gwella cynllunio capasiti galw

- A1 Canfuom wendidau ym modelu'r gallu i adfer yr Ymddiriedolaeth i gyfateb i'r galw (paragraffau 31 i 38), yn enwedig wrth asesu gofynion capasiti ychwanegol a'r effaith ar amserlenni adfer ar ôl eu sicrhau. Dylai'r Ymddiriedolaeth wella cynllunio i gyd-fynd â'r capasiti i alw i ddeall pa mor realistig yw ei hamserlenni adfer a llywio cynllunio gwasanaethau yn y dyfodol ar draws ei gwasanaethau sgrinio drwy:
- cynnwys amrywiadau rhagweladwy yn y galw a'r capasiti ac amcangyfrifon o effaith debygol mesurau adfer i lwybrau adfer ar gyfer rhaglenni sgrinio'r fron a diabetig llygaid;
 - darparu hyfforddiant i uwchsgilio rheolwyr gwasanaethau wrth gynllunio capasiti i gyd-fynd â'r galw yn y tymor presennol a chanolig; a
 - datblygu offer a phrosesau i fodelu galw a chapasiti, megis y cymorth a ddarperir gan Uned Gyflenwi'r GIG.

Argymhellion

Adolygu adnoddau staff

- A2 Cynllunio adfer cyfyngedig ar gapasiti staff (paragraffau 45-47). Dylai'r Ymddiriedolaeth adolygu adnoddau staff yn yr adran sgrinio gyda'r bwriad o sicrhau bod digon o gapasiti mewn perthynas â:
- a) staffio ar lefel ymgynghorydd iechyd cyhoeddus; a
 - b) Cymorth busnes a gwybodeg ar gyfer cynllunio capasiti galw a dadansoddi data.

Gwerthuso effaith hybiau cymunedol a rhannu dysgu

- A3 Mae'r Ymddiriedolaeth yn bwriadu gwneud defnydd cynyddol o hybiau cymunedol yn rhan allweddol o'i darpariaeth sgrinio yn y dyfodol (paragraff 55). Dylai'r Ymddiriedolaeth werthuso effaith ei hybiau cymunedol presennol ar gyfraddau derbyn sgrinio a phrofiad y defnyddiwr a sicrhau ei bod yn defnyddio'r gwerthusiad hwnnw i lywio cynllunio yn y dyfodol.

Gwella goruchwyliaeth

- A4 Gellid cynorthwyo goruchwyllo gan y Bwrdd a'r Pwyllgor Diogelwch a Gwella Ansawdd (SAC) gyda data cliriach a mwy ystyrlon yn hytrach nag adroddiadau cynnydd naratif (paragraffau 71-76). Dylai'r ymddiriedolaeth:
- a) Adolygu'r data yn ei ddangosfwrdd Sicrwydd Perfformiad i ystyried ymgorffori gwybodaeth ddefnyddiol am sgrinio sylw, ansawdd, a phrosesau, ac ar gynnydd adfer. Dylai'r data gael ei ategu gan esboniadau clir o'r hyn sy'n cael ei fesur a pham ei fod yn bwysig, naill ai yn y Dangosfwrdd, taflen eglurhaol neu adroddiad mewnwelediad perfformiad; a
 - b) darparu adroddiadau clir i QSIC ar gynnydd sy'n adfer rhaglenni sgrinio llygaid y fron a diabetig a rheoli'r risgiau sy'n gysylltiedig ag adferiad. Dylai adroddiadau gynnwys cynnydd wrth gwblhau camau adfer yn y cynllun a lleihau'r ôl-groniadau.

Ffynhonnell arddangos: Archwilio Cymru

Adroddiad manwl

Graddfa'r her

- 11 Mae'r adran hon yn nodi maint yr her y mae'r Ymddiriedolaeth yn ei hwynebu wrth adfer ei rhaglenni sgrinio. Wrth wneud hynny, mae'n ystyried cwmpas rhaglenni sgrinio'r Ymddiriedolaeth a maint yr ôl-groniad.

Gwasanaethau sgrinio

- 12 Ar hyn o bryd mae'r Ymddiriedolaeth yn darparu saith rhaglen sgrinio. Mae **Arddangosyn 2** yn esbonio pa rannau o'r boblogaeth sy'n cael eu gwahodd ar hyn o bryd i gymryd rhan yn rhaglenni sgrinio'r Ymddiriedolaeth a pha mor aml y mae'n anelu at sgrinio cyfranogwyr.

Arddangosyn 2: darllediadau rhaglenni sgrinio yng Nghymru

Rhaglen sgrinio	Cyfranogwyr ac amllder
AAA	Gwahodd dynion ar neu ar ôl pen-blwydd yn 65 oed. Gwyliadwriaeth flynyddol ar gyfer dynion ag ymlediadau bach a chwarterol ar gyfer ymlediadau canolig.
Coluddyn	Gwahoddir pobl rhwng 55 a 74 oed i gymryd prawf bob dwy flynedd ³ .
Bron	Menywod rhwng 50 a 70 oed bob tair blynedd. Gall menywod dros 70 oed hunangyfeirio i'r rhaglen.
Serfigol	Merched a phobl â serfics rhwng 25 a 64 oed bob pum mlynedd ⁴ .
Llygad diabetig	Pobl â diabetes 12 oed a hŷn bob blwyddyn ⁵ .

³ O fis Ionawr 2021, dechreuodd yr Ymddiriedolaeth ehangu'r rhaglen coluddyn yn raddol i gynnwys pobl 55 i 57 oed. Nod yr Ymddiriedolaeth yw cwblhau'r broses o gyflwyno'r grŵp oedran estynedig yn llawn erbyn mis Medi 2023.

⁴ Os na cheir Haint Feirws Papiiloma Dynol (HPV) yn y prawf sgrinio. Mae pobl sydd â chanlyniad prawf positif HPV, yn cael eu sgrinio'n fwy rheolaidd.

⁵ Yn 2022, cytunodd Pwyllgor Sgrinio Cymru â chynigion yr Ymddiriedolaeth i symud cyfranogwyr risg isel o gyfnodau sgrinio un i ddwy flynedd drwy ei llwybr galw i gof risg isel. Mae'r Ymddiriedolaeth yn bwriadu dechrau gweithredu'r llwybr ym mis Mehefin 2023.

Rhaglen sgrinio	Cyfranogwyr ac amllder
Bloodspot newydd-anedig	Babanod newydd-anedig o fewn 4-6 diwrnod o enedigaeth.
Gwrandawriad newydd-anedig	Babanod newydd-anedig o fewn pedair wythnos.

Ffynhonnell arddangos: Crynodeb Archwilio Cymru o wybodaeth yr Ymddiriedolaeth

- 13 Mewn ymateb i argymhellion Pwyllgor Sgrinio Cenedlaethol y DU a Phwyllgor Sgrinio Cymru, mae'r Ymddiriedolaeth ar hyn o bryd yn datblygu achosion busnes ar gyfer rhaglenni ychwanegol i sgrinio ar gyfer canser yr ysgyfaint mewn oedolion, ac ar gyfer arholiadau corfforol babanod newydd-anedig.

Ailddechrau a pharhau gwasanaethau

- 14 Parhaodd y rhaglenni gwaedu a chlyw newydd-anedig i weithredu drwy gydol y pandemig. Er gwaethaf heriau sylweddol wrth ddarparu gwasanaethau yn ystod cyfraddau heintio COVID-19 brig, roedd y ddwy raglen yn cynnal safonau sylw uchel⁶ trwy gydol 2019-20 a 2020-21 heb unrhyw ôl-groniadau. Archwiliodd ein [hadolygiad o Drefniadau Llywodraethu Ansawdd yr Ymddiriedolaeth](#) yn 2021 y rhaglen wrandawriad newydd-anedig a chanfod bod ganddi drefniadau da i sicrhau ansawdd a diogelwch ei gwasanaeth.
- 15 Ailddechreuodd yr Ymddiriedolaeth ei rhaglenni sgrinio sy'n weddill yn haf 2020⁷. Canolbwyntiodd i ddechrau ar barhau yn hytrach nag adfer ei wasanaethau i lefelau cyn COVID. Roedd gwasanaethau sgrinio yn wynebu heriau cyflenwi sylweddol yn ystod y pandemig, yn enwedig oherwydd salwch staff a sicrhau amgylcheddau COVID-ddiogel i staff a chyfranogwyr. Cafodd capasiti staff ei ymestyn hefyd, ar gyfer staff sgrinio rheng flaen, staff labordy ac ymgynghorwyr iechyd cyhoeddus yn yr is-adran sgrinio. Ar gyfer sgrinio coluddion a serfigol, roedd heriau hefyd yn gysylltiedig â chapasiti mewn byrddau iechyd a gofal sylfaenol a reolodd yr Ymddiriedolaeth drwy gyfarfodydd ymgysylltu wythnosol.
- 16 Ar adeg ailddechrau, roedd gan raglenni sgrinio ôl-groniadau amrywiol o bobl yr oedd eu sgrinio wedi'i ohirio yn ystod y misoedd blaenorol. Mesurodd yr

⁶ Sgrinio babanod newydd-anedig o fewn pedwar i chwe diwrnod o fywyd ar gyfer y rhaglen yn y gwaed, ac o fewn pedair wythnos ar gyfer y rhaglen gwrandawriad.

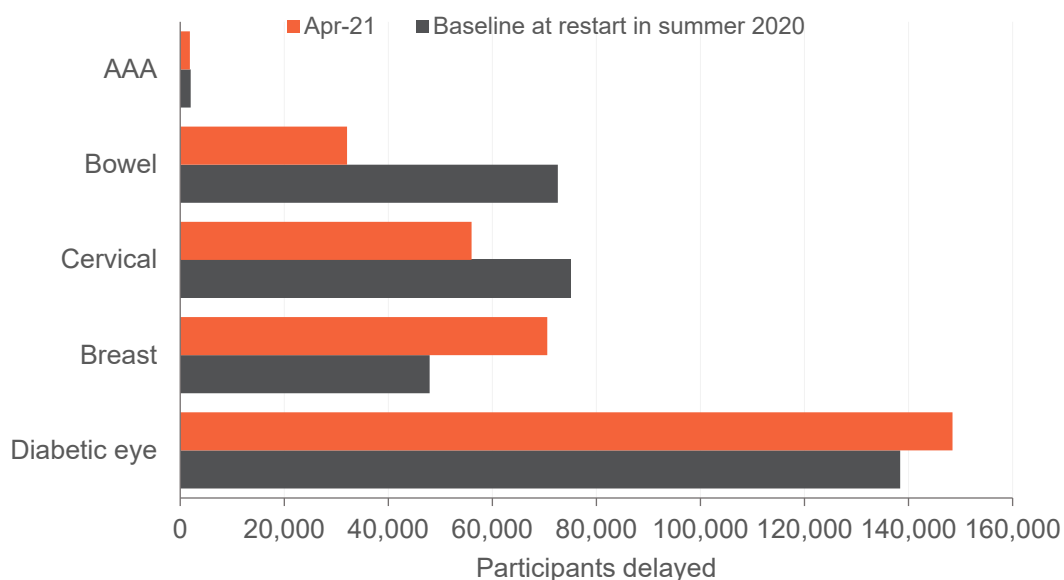
⁷ Sgrinio serfigol ym mis Mehefin, dangosiad bowel, y fron a'r AAA ym mis Awst, a sgrinio llygaid diabetig ym mis Medi 2020.

Ymddiriedolaeth ei ôl-groniadau fel pobl a gafodd eu gohirio y tu hwnt i'w hyd crwn safonol fel a⁸ ganlyn:

- AAA – dynion heb eu sgrinio ar ôl eu pen-blwydd yn 66 oed;
- sgrinio ar y fron – menywod heb eu sgrinio o 36 mis ac un diwrnod o'u sgrin flaenorol, neu ferched newydd gymhwyso na wahoddwyd i sgrinio o fewn tair blynedd i'w pen-blwydd yn 50 oed;
- sgrinio coluddyn - pobl heb gynnig sgrinio o fewn dwy flynedd ac un diwrnod o'u sgrin flaenorol;
- sgrinio serfigol - pobl heb gynnig sgrin o fewn pum mlynedd ac un diwrnod o'u sgrin flaenorol; a
- sgrinio llygaid diabetig - pobl heb eu sgrinio o fewn 12 mis ac un diwrnod o'u sgrin flaenorol.

17 **Mae Arddangosiad 3 yn dangos maint ôl-groniadau yn y pum rhaglen a gafodd eu gohirio wrth aildechrau yn haf 2020 ac ym mis Ebrill 2021 pan roddwyd y cynllun adfer ar waith. Wrth ailgychwyn, roedd y ôl-groniadau mwyaf yn llygad y diabetig; coluddyn; a rhaglenni sgrinio'r fron. Erbyn mis Ebrill 2021, roedd ôl-groniadau sgrinio'r coluddyn a serfigol wedi lleihau.**

Arddangosyn 3: cyfranogwyr sgrinio oedi cyn ailgychwyn ac ym mis Ebrill 2021

⁸ Diffinnir hyd crwn fel y cyfnod rhwng yr apwyntiad sgrinio cyntaf a gynigir a'r sgrin flaenorol (neu wahoddiad os na chymerir y cynnig sgrinio) ar gyfer cyfranogwyr cymwys.

- 18 Fe wnaeth rhaglen sgrinio'r coluddyn adennill ei ôl-groniad erbyn mis Hydref 2021, yn bennaf oherwydd bod y rhaglen yn defnyddio Profion Imiwnocemegol Ysgarthol (FIT) cartref nad oes angen i gyfranogwyr fynychu clinigau yn bersonol. Mae tua 98% o'r profion yn cael canlyniad negyddol gan adael tua 2% o'r cyfranogwyr i'w cyfeirio ymlaen at fyrdau iechyd. Llwyddodd yr Ymddiriedolaeth i wrthsefyll galwadau cystadleuol am ddadansoddi profion FIT a phroffion COVID drwy gynyddu capasiti labordy. Bu hefyd yn gweithio'n agos gyda byrdau iechyd i ailgychwyn ac adfer y rhaglen. Ar gyfer sgrinio serfigol, bu'r Ymddiriedolaeth yn gweithio gyda meddygfeydd ar ailgychwyn yn raddol gan adfer yr ôl-groniad erbyn mis Rhagfyr 2021.
- 19 Roedd darparu gwasanaethau sgrinio llygaid AAA, y fron a diabetig yn fwy anodd, yn bennaf oherwydd bod y rhaglenni'n gofyn i gyfranogwyr fynychu clinigau mewn staff sgrinio personol ac arbenigol i gynnal y profion mewn lleoliadau cymunedol penodol ledled Cymru. O ganlyniad, mae ôl-groniadau yn rhaglenni llygaid y fron a diabetig wedi cynyddu'n sylweddol ers haf 2020, a dim ond ychydig wedi gostwng ar gyfer rhaglen AAA. Ar ddechrau ein gwaith ym mis Tachwedd 2022, ôl-groniadau ar gyfer AAA, sgrinio ar y fron a sgrinio llygaid diabetig oedd 520, 72,876 a 95,303 yn y drefn honno. Mae rhaglenni sgrinio'r llygaid ar y fron a diabetig yn sylweddol fwy na rhaglen AAA ac roedd y nifer enfawr o oedi a chyfranogwyr newydd yn her allweddol i adferiad.

Cynllunio adfer

- 20 Mae'r adran hon yn edrych ar effeithiolrwydd trefniadau cynllunio adfer yr Ymddiriedolaeth. Gwnaethom ystyried a oedd cynlluniau'r Ymddiriedolaeth yn seiliedig ar ddealltwriaeth glir o'r heriau o ran darparu gwasanaethau a'r risgiau i'r boblogaeth sy'n gymwys i gael eu sgrinio. Gwnaethom hefyd archwilio a wnaeth yr Ymddiriedolaeth asesiadau realistig o'r adnoddau a'r amserlenni i adfer gwasanaethau ac a oedd cynlluniau'n cynnwys camau i wneud gwell defnydd o'r capasiti presennol.
- 21 Ar y cyfan, gwelsom fod **gan yr Ymddiriedolaeth ymagwedd resymol tuag at gynllunio adferiad y gellid bod wedi'i wella ymhellach gyda modelu cliriach o effaith capasiti newydd ar alw.**

Deall heriau i ddarparu gwasanaethau

- 22 Canfuom fod **cynllunio adfer yr Ymddiriedolaeth wedi'i lywio gan ddealltwriaeth glir o'r heriau sy'n wynebu ei rhaglenni sgrinio.**
- 23 Seiliodd yr Ymddiriedolaeth ei chynlluniau adfer ar ddealltwriaeth drylwyr o'r capasiti presennol yn ei rhaglenni sgrinio. Eglurodd ei gynllun gweithredol ar gyfer 2021-22 y byddai adferiad yn ei gwneud yn ofynnol i wasanaethau weithredu uwchlaw lefelau cyn COVID, gan nodi bod y pandemig wedi effeithio'n sylweddol ar

gynhyrchiant. Pan aildechreuodd gwasanaethau yn 2020 roedd y rhaglen AAA yn gweithredu ar 60% o weithgaredd cyn COVID, sgrinio ar y fron ar 70% a sgrinio llygaid diabetig ar ddim ond 35%. Effeithiwyd ar gynhyrchiant gan apwyntiadau sgrinio hirach i ddarparu sgrinio COVID-ddiogel, salwch staff, a diffyg lleoliadau clinig.

- 24 Cyn y pandemig roedd byrddau iechyd yn darparu lleoliadau clinig sgrinio llygaid AAA a diabetig yn rhad ac am ddim ond fe wnaethant adennill llawer o leoliadau yn 2020 i ddarparu eu gwasanaethau eu hunain mewn amgylcheddau COVID-ddiogel. Roedd gan yr Ymddiriedolaeth ddealltwriaeth fanwl o gapasiti staff a lleoliadau presennol gan gynnwys swyddi gwag staff a sut y cyfieithodd y capasiti hwnnw i apwyntiadau sgrinio sydd ar gael.
- 25 Roedd gan yr Ymddiriedolaeth ddarlun clir hefyd o'r heriau ehangach o ran cyflawni ei rhaglenni sgrinio megis sicrhau lle clinig ychwanegol a recriwtio staff. Mae recriwtio i raglen sgrinio'r fron wedi bod yn her hirsefydlog yn enwedig i radiolegwyr a chlinigwyr y fron. Roedd gan ranbarthau Gogledd Cymru a Gorllewin Cymru lefelau salwch uchel a swyddi gwag. Ar y pryd, roedd staffio yn rhanbarth de-ddwyrain Cymru yn sefydlog ond roedd yr Ymddiriedolaeth yn ymwybodol o ymddeoliadau sydd i ddod yn 2022. Roedd angen i'r rhaglen hefyd ddisodli offer delweddu a'i fflyd o unedau symudol sy'n heneiddio a oedd yn fwy agored i gyfleusterau torri i lawr a diffyg toiledau ar gyfer staff. O ran cyd-destun, mae'r Ymddiriedolaeth yn amcangyfrif y gallai uned symudol sydd wedi torri i lawr arwain at gymaint â 400 o apwyntiadau wythnosol wedi'u canslo.
- 26 Roedd heriau hirsefydlog hefyd o ran sgrinio llygaid diabetig ers i'r Ymddiriedolaeth etifeddu'r rhaglen gan Fwrdd Iechyd Prifysgol Caerdydd a'r Fro yn 2016. Roedd problemau gyda diwylliant staff, ac roedd capasiti eisoes yn cael trafferth ateb y galw cyn y pandemig⁹. Yn ogystal, nid oedd system wybodeg y rhaglen yn integreiddio â gofal sylfaenol neu eilaidd a oedd yn rhoi pwysau sylweddol ar staff. Roedd pob atgyfeiriad newydd i'r rhaglen yn seiliedig ar bapur neu drwy e-bost yn gofyn i staff roi manylion cyfranogwyr ar y system â llaw. Roedd yn rhaid i staff hefyd olrhain atgyfeiriadau ymlaen ar gyfer gofal llygaid â llaw trwy e-bost neu dros y ffôn i olrhain cyfranogwyr.

Datblygu cynlluniau i gynyddu capasiti a mynd i'r afael â heriau o ran darparu gwasanaethau

- 27 Canfuom fod **cynllun adfer clir ar waith gyda chymau gweithredu ac amserlenni sy'n cynyddu capasiti presennol yn ogystal â thrawsnewid gwasanaethau.**
- 28 Datblygodd yr Ymddiriedolaeth ddull adfer clir gyda chymau gweithredu i ddarparu mesurau capasiti ac effeithlonrwydd newydd i gynyddu'r capasiti presennol

⁹ Disgrifir y materion yng nghyflwyniad yr Ymddiriedolaeth ar drawsnewid sgrinio llygaid diabetig i'w Phwyllgor Gwybodaeth, Ymchwil ac Arloesi ym mis Medi 2022.

(Arddangosyn 4). Mae'n werth nodi mai'r pandemig oedd y tro cyntaf erioed i'r Ymddiriedolaeth oedi ac adfer ei gwasanaethau sgrinio ac felly roedd yn datblygu ei dull adfer o'r dechrau er gwaethaf pwysau sylweddol ar staff a chapasiti corfforol oherwydd ymateb COVID-19. Disgrifiodd cynllun gweithredol 2021-22 y dull adfer cychwynnol a chafodd ei gyflwyno i Lywodraeth Cymru ym mis Mehefin 2021. Roedd y cynllun gweithredol a'r IMTP 2022-25 dilynol yn cynnwys cerrig milltir chwarterol i gyrraedd lefelau gweithgarwch sgrinio cyn COVID ond ni wnaethant osod targedau ar gyfer nifer y sgriniau misol a gynhaliwyd i ddangos faint o weithgarwch sydd ei angen i gynyddu.

- 29 Roedd y cynllun adfer sy'n sail i'r cynlluniau gweithredol yn ddogfen Excel fewnol gyda gwybodaeth fanwl am y costau, amcangyfrif o amserlenni adfer a risgiau sy'n gysylltiedig â chyflawni. Roedd yn cynnwys mesurau perfformiad fel nifer y gwahoddiadau sgrinio misol a gyhoeddwyd a hyd crwn. Mae'r cynllun adfer hefyd yn nodi amserlenni disgwylidig i gyflawni camau adfer fel recriwtio. Roedd rhai bylchau yn y ddogfen Excel yn ymwneud ag adfer y rhaglen sgrinio llygaid diabetig lle'r oedd costau ond dim gwybodaeth am amserlenni, mesurau perfformiad na risgiau. Rydym yn trafod cynnwys y cynllun yn fanylach yn yr adrannau sy'n dilyn.
- 30 Yn ehangach, cydnabu'r Ymddiriedolaeth na fyddai ei rhaglen sgrinio llygaid diabetig yn gwella trwy ddychwelyd i ffyrdd cyn-COVID o weithio ac roedd angen trawsnewid mwy radical. Mabwysiadodd ddull cyflawni hyblyg i'r prosiect trawsnewid gan ei rannu'n dri cham gwahanol. Nod y cam 'darganfod' cyntaf oedd deall anghenion defnyddwyr gwasanaeth a phroblemau posibl o fewn y gwasanaeth. Byddai'r ail gam 'alfa' yn canolbwyntio ar nodi a chostio atebion posibl. Yn olaf, byddai'r cam 'beta' yn golygu adeiladu a phrofi fersiwn o'r gwasanaeth yn seiliedig ar yr atebion a nodwyd yn y cam blaenorol. Yn ogystal, ym mis Hydref 2021, cyflwynodd rhaglen sgrinio'r fron bapur i'r Tîm Gweithredol Busnes yn nodi camau i fynd i'r afael â phrinder gweithlu.

Arddangosyn 4: nodweddion allweddol y dull adfer ar gyfer rhaglenni sgrinio llygaid AAA, y fron a diabetig

Rhaglen sgrinio	Gweithredoedd adfer allweddol	Amcangyfrif o amserlenni adfer ym mis Ebrill 2021
AAA	<ul style="list-style-type: none"> • Staff sgrinio ychwanegol a hyfforddwr clinigol • Lleoliadau ychwanegol • Prynu offer uwchsain ychwanegol 	Rhagwelir y bydd yn cael ei adfer erbyn diwedd mis Mawrth 2023.

Rhaglen sgrinio	Gweithredoedd adfer allweddol	Amcangyfrif o amserlenni adfer ym mis Ebrill 2021
Bron	<ul style="list-style-type: none"> Mwy o staff swyddfa ar gyfer cynllunio a gweinyddu Gweithgaredd ychwanegol ar benwythnosau gan staff presennol Gwahoddiadau apwyntiad agored i leihau nifer y bobl nad ydynt yn mynychu apwyntiadau heb rybudd (DNAs) 	O leiaf 36 i 48 mis a fyddai'n golygu y byddai'r adferiad disgwylidig yn cael ei wneud rhwng Ebrill 2024 ac Ebrill 2025.
Llygad diabetig	<ul style="list-style-type: none"> Gweithgaredd ychwanegol gan staff presennol ar benwythnosau a thrwy ddiwrnodau gwaith hirach Lleoliadau ychwanegol Gwahoddiadau apwyntiad agored i leihau DNAs Llwybr adalw risg isel i leihau amlder sgrinio ar gyfer cyfranogwyr risg isel o 12 i 24 mis Rhaglen trawsnewid ehangach 	O leiaf 24 i 36 mis a fyddai'n golygu y byddai'r adferiad a ragwelir rhwng Ebrill 2023 ac Ebrill 2024.
Mentrau trawsbynciol	<ul style="list-style-type: none"> Darparu lleoliadau clinig 'hwb cymunedol' ychwanegol i'w defnyddio gan raglenni sgrinio'r llygaid y fron a diabetig Darparu capasiti labordy ychwanegol ar gyfer rhaglenni sgrinio ar y fron a serfigol Penodi rheolwr adfer sgrinio 	

Ffynhonnell arddangos: Crynodeb Archwilio Cymru o gynllun adfer yr Ymddiriedolaeth Mehefin 2021

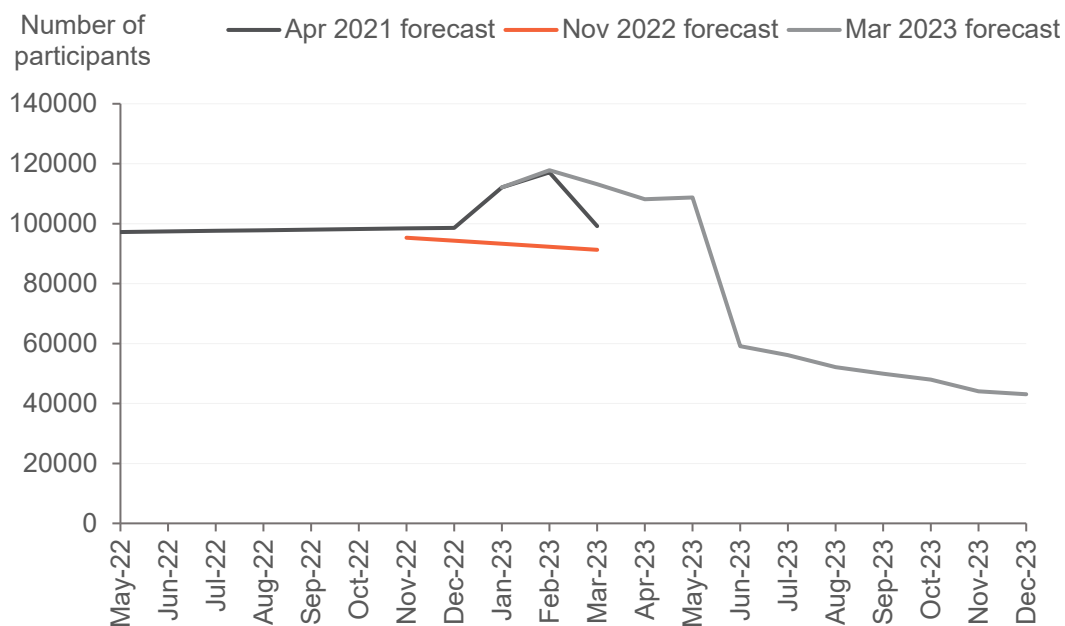
Gallu cynllunio i ateb y galw

- Canfuom, **er bod dull yr Ymddiriedolaeth o gynllunio adferiad yn seiliedig ar ddealltwriaeth dda o gapasiti clinig a staff presennol, roedd yn llai clir ynghylch y capasiti ychwanegol sydd ei angen i adfer gwasanaethau a'i effaith ar amserlenni. Yn ehangach, rhaid i'r Ymddiriedolaeth wella ei dealltwriaeth o'r galw presennol a'r dyfodol i sicrhau bod ganddi ddigon o allu i ddarparu ei gwasanaethau.**
- Mae'r galw am wasanaethau sgrinio poblogaeth yn cael ei yrru gan broffil y boblogaeth yng Nghymru, gan gynnwys oedran, rhywedd a ffordd o fyw. Mae'r Ymddiriedolaeth yn rheoli llif y galw trwy addasu nifer y gwahoddiadau misol y mae'n eu rhoi i gyd-fynd â lleoliad a chapasiti'r staff. Ar gyfer ei rhaglenni sgrinio

Ilygaid ar y fron a diabetig, mae'r Ymddiriedolaeth yn cynllunio gallu i ateb y galw dro ar ôl tro ar gyfnodau hyd crwn ynghyd â phobl newydd gymhwys sy'n ymuno â'r rhaglenni. Mae capasiti cynllunio yn gymhleth ymhellach o ran sgrinio ar y fron oherwydd bod yr Ymddiriedolaeth yn symud ei hunedau symudol ledled y wlad i ddarparu apwyntiadau lleol ar gyfer cyfranogwyr. Mae'n lleoli ei unedau symudol i ddarparu apwyntiadau drwy gydol y cylch 36 mis felly byddai gwneud newidiadau sylweddol i leoliadau ac amserlenni yn effeithio ar y cylch cyfan. I bob pwrpas, yn hytrach na rheoli un rhestr o bobl sy'n aros am sgrinio, mae'r Ymddiriedolaeth yn rheoli nifer o restrau i gyfateb â'r galw i bob un o'i 11 uned symudol. Mae'r Ymddiriedolaeth wedi archwilio modelau darparu gwasanaethau eraill ond mae'n deall bod darparu apwyntiadau lleol yn cael effaith sylweddol gadarnhaol ar y nifer sy'n derbyn sgrinio'r fron.

- 33 Creodd yr Ymddiriedolaeth daflwybrau i ddangos amserlenni adfer tebygol sy'n cael eu hategu gan ddata cynllunio gronynnog mwy cymhleth nad yw'n hawdd ei gyfieithu i'r tafluniau. Roedd gallu adfer modelu yn weithgaredd newydd i'r Ymddiriedolaeth ac ychwanegodd gymhlethdod at ei chynllunio capasiti arferol i ateb y galw. Yn benodol, roedd yn rhaid i fodelu adfer gydbwysu galw newydd a phresennol (ôl-gron), blaenoriaethu cyfranogwyr risg uwch ac ymgorffori lleoliadau newydd a staffio ychwanegol. Serch hynny, rydym yn credu y byddai cynllunio capasiti galw gwell wedi helpu'r Ymddiriedolaeth i ragweld amserlenni mwy realistig a nodi effaith niferoedd staffio gwahanol. Nid yw'r llwybrau yn ystyried amrywiadau rhagweladwy yn argaeledd staff oherwydd salwch neu wyliau blynyddol nac effaith staff ychwanegol neu leoliad ar ôl eu sicrhau. Yr un eithriad yw'r llwybr sgrinio llygaid diabetig sy'n rhagweld cwmp enfawr yn yr ôl-groniad ym mis Mehefin 2023 pan fydd yr Ymddiriedolaeth yn bwriadu gweithredu ei llwybr galw i gof risg isel a dechrau defnyddio lleoliad sgrinio ychwanegol (**Arddangosyn 5**).
- 34 Dywedodd rhai rheolwyr gwasanaeth wrthym fod asesu gofynion staffio ychwanegol 'ddim yn wyddonol'. Ni wnaeth yr Ymddiriedolaeth asesu effaith lefelau staffio uwch neu is ar gostau nac amserlenni i lywio ei phenderfyniad ar niferoedd ychwanegol o staff. Yn yr un modd, roedd asesu gofynion capasiti lleoliadau yn anodd oherwydd nad oedd yr Ymddiriedolaeth yn gwybod o flaen llaw pa gapasiti oedd ar gael. Fodd bynnag, mae wedi dechrau meddwl yn strategol am leihau ei ddibyniaeth ar ofodau byrddau iechyd a chyfuno gweithgaredd sgrinio mewn llai o leoliadau pwrpasol (gweler paragraff 55). O'r herwydd, datblygodd Strategaeth Lleoliad Sgrinio ym mis Hydref 2022 a bydd yn ystyried lleoliadau fel rhan o'r rhaglen trawsnewid sgrinio llygaid diabetig.

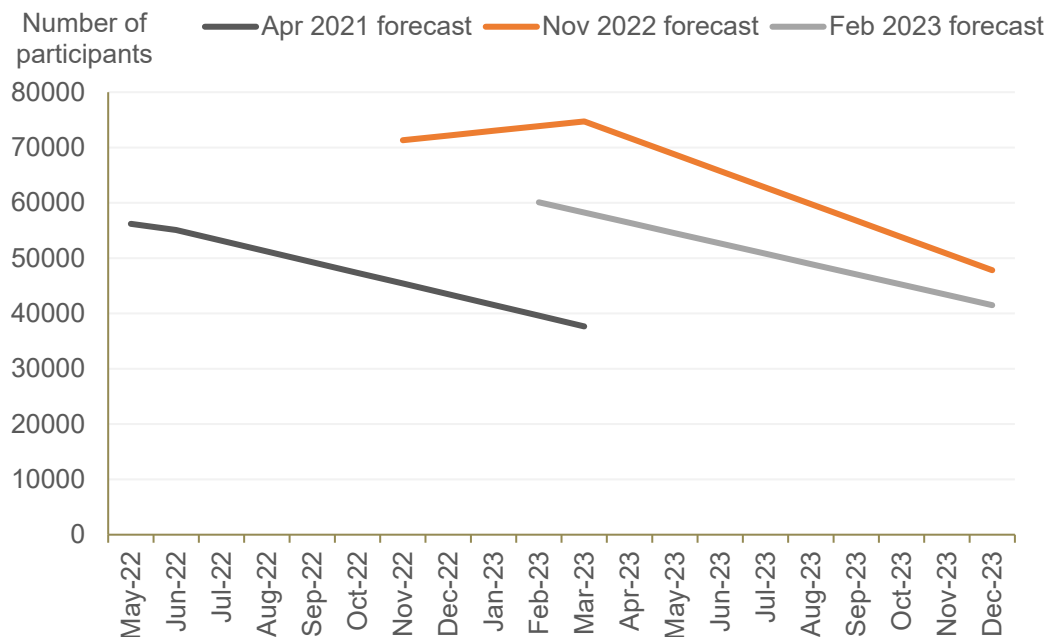
Arddangosyn 5: llwybr sgrinio llygaid diabetig i leihau'r ôl-groniad o bobl sy'n aros mwy na 12 mis am sgrinio (rhagolygon Ebrill 2021, Tachwedd 2022, a Mawrth 2023)

Ffynhonnell arddangos: Dadansoddiad Archwilio Cymru o lwybrau adfer yr Ymddiriedolaeth

35 Ailbroffiliodd yr Ymddiriedolaeth ei llwybrau sgrinio llygaid y fron a diabetig yn rheolaidd i ddarparu amcanestyniadau mwy cywir yn seiliedig ar weithgaredd cyfredol. Fodd bynnag, mae'r llwybr sgrinio ar y fron (**Arddangosyn 6**) ym mis Tachwedd 2022 wedi'i ail-broffilio ym mis Tachwedd 2022 yn dangos cynnydd enfawr o bron i 27,000 o gyfranogwyr sgrinio o'i gymharu â rhagolwg Ebrill 2021 sy'n amlygu gwendidau yn y dull gwreiddiol. Mae rhagolwg Chwefror 2023 sydd wedi'i ail-broffilio hefyd yn wahanol iawn i'r rhagolygon blaenorol. Yn ogystal, nid yw'r llwybrau yn cwmpasu cyfanswm y cyfnod adfer disgwylidig sydd ei angen (fel y nodir yn **Arddangosyn 4**) i gael gwared ar y backlogs cyfan mewn sgrinio llygaid y fron a diabetig.

Arddangosyn 6: llwybr adfer sgrinio'r fron i leihau nifer y bobl sy'n aros mwy na 36 mis am sgrinio (rhagolygon Ebrill 2021, Tachwedd 2022, a Chwefror 2023)

Ffynhonnell arddangos: Dadansoddiad Archwilio Cymru o lwybrau adfer yr Ymddiriedolaeth

- 36 Cyfeiriodd yr Ymddiriedolaeth at bwysau i gyfyngu ar faint o atgyfeiriadau ymlaen i Fyrddau lechyd rhag cael eu sgrinio fel her ychwanegol i'w chynllunio adfer. Ar hyn o bryd mae Byrddau lechyd yn ei chael hi'n anodd paru'r capasiti i'r galw am wasanaethau canser ac mae'r Ymddiriedolaeth yn gweithio gyda nhw i reoli cyfradd adferiad sgrinio'r fron. O ganlyniad, mae'r Ymddiriedolaeth wedi arafu adferiad yng Ngorllewin Cymru lle mae ganddi fwy o gapasiti oherwydd byddai gwella'n gyflymach yn creu niferoedd uwch o atgyfeiriadau ymlaen ar gyfer Bwrdd lechyd Prifysgol Hywel Dda. Fodd bynnag, gallai'r Ymddiriedolaeth ystyried gofyn i staff Gorllewin Cymru gefnogi tîm De Cymru lle mae capasiti'n cael ei ymestyn.
- 37 Mae rheoli galw ymlaen wedi creu sefyllfa foesebol anodd i'r Ymddiriedolaeth oherwydd bod arafu cyflymder adferiad yn cynyddu hyd crwn ac aros i fenywod newydd sy'n gymwys i gael eu sgrinio a gall olygu bod canserau'n cael eu canfod yn nes ymlaen. Mae'n defnyddio fframwaith moesegol Pwyllgor Sgrinio Cenedlaethol y DU ar gyfer sgrinio i lywio ei ddull gweithredu. Byddwn yn ystyried galw a chapasiti ar gyfer gwasanaethau canser yn GIG Cymru yn ehangach yn ein rhaglen waith ar wasanaethau canser.
- 38 Y tu hwnt i adferiad, mae angen i'r Ymddiriedolaeth reoli'r galw cynyddol am y tair rhaglen sgrinio sy'n deillio o'r boblogaeth sy'n heneiddio a chynyddu nifer yr achosion o ddiabetes. Mae'r galw am sgrinio llygaid diabetig yn cynyddu'n

esbonyddol ond nid oes gan yr Ymddiriedolaeth gynllun eto i ateb y galw hwnnw. Ar hyn o bryd, mae pobl â diabetes yn cael eu sgrinio bob blwyddyn ac nid ydynt yn gadael y rhaglen oni bai eu bod yn marw neu'n mynd yn anaddas yn feddygol¹⁰. Yn ogystal â'r cyfranogwyr presennol, dywedodd yr Ymddiriedolaeth wrthym fod y rhaglen yn derbyn tua 1,000 o atgyfeiriadau newydd bob mis (cynnydd blynyddol o 12,000). Yn ddiweddar, mae'r Ymddiriedolaeth wedi dechrau modelu'r galw yn y dyfodol am sgrinio llygaid diabetig i gynllunio capasiti. Dylai ystyried defnyddio dull tebyg i ddeall y galw yn y dyfodol am ei raglenni AAA a sgrinio'r fron. Wrth symud ymlaen, dylai'r Ymddiriedolaeth ailedrych ar ei llwybrau adfer i gyfrif am amrywiad rhagweladwy yn y galw a'r capasiti ac effaith arfaethedig camau adfer (**Argymhelliad 1a**). Y tu hwnt i adferiad, dylai'r Ymddiriedolaeth wella ei dull o gynllunio capasiti galw trwy uwchsgilio rheolwyr gwasanaethau (**Argymhelliad 1b**) a datblygu offer a phrosesau i gynllunio'n well capasiti i ateb y galw presennol ac yn y dyfodol (Argymhelliad 1c).

Cynllunio ariannol

- 39 Canfuom fod **gan yr Ymddiriedolaeth gynlluniau ariannol clir a manwl i gefnogi ei chynllun adfer, gyda chefnogaeth cyllid Llywodraeth Cymru, er bod ei chyllideb sgrinio wedi ei gorwario ar ddiwedd y flwyddyn.**
- 40 Mae'r cynllun adfer cychwynnol yn nodi costau adfer gwerth cyfanswm o £1.8 miliwn ar gyfer 2021-22. Nododd yr Ymddiriedolaeth £0.7 miliwn o danwariant mewnlol i ariannu adferiad a gofynnodd am y £1.1 miliwn sy'n weddill gan Lywodraeth Cymru. Nododd y cynllun cychwynnol rai costau blynyddol cylchol y tu hwnt i 2021-22, gan nodi bylchau lle nad oedd union gostau ar gael¹¹. Mae'r Ymddiriedolaeth wedi ymrwmo i ariannu costau cylchol o'i chyllidebau sgrinio. Roedd yr Ymddiriedolaeth yn bwriadu cyfrifo costau manwl y tu hwnt i fis Mawrth 2022 yng nghynlluniau adfer blynyddoedd i ddod. Yn dilyn hynny, darparodd Llywodraeth Cymru £1.1 miliwn o gyllid adfer ar gyfer 2022-23. Mae'r Ymddiriedolaeth wedi gofyn am £1.1 miliwn o gyllid ar gyfer 2023-24 ond nid oedd wedi derbyn cadarnhad gan Lywodraeth Cymru erbyn dechrau Gorffennaf 2023 pan oeddem yn cwblhau ein hadolygiad.
- 41 Ar ddiwedd y flwyddyn ariannol 2022-23, roedd yr Is-adran Sgrinio wedi gorwario £1.6 miliwn yn erbyn ei chyllideb sgrinio (a oedd yn cynnwys £1.1 miliwn o gyllid adfer Llywodraeth Cymru). Gorwariodd rhaglen sgrinio'r fron ychydig dros £0.9 miliwn oherwydd costau teithio, argraffu, postio a deunydd ysgrifennu uwch. Mae teithio staff wedi cynyddu wrth lacio cyfyngiadau COVID-19 ac mae cynnydd arall yn gysylltiedig â'r argyfwng costau byw. Roedd bron i £0.7 miliwn o'r gorwariant yn ymwneud ag oedi cyn gweithredu'r contract sgrinio serfigol newydd. Mae'r Ymddiriedolaeth yn gwrthbwysu peth o'r gorwariant yn erbyn tanwariant yng

¹⁰ Er enghraifft, colli eu golwg.

¹¹ Er enghraifft, y costau sy'n gysylltiedig â chontractio llythyrau gwahoddiad nad oeddent wedi bod drwy'r broses dendro eto.

nghyllideb cyflog yr adran sy'n deillio o swyddi gwag staff (ychydig o dan £0.7 miliwn). Bydd angen i'r Ymddiriedolaeth sicrhau, wrth bennu cyllidebau ar gyfer 2023-24, bod ei chyllideb ar gyfer gwasanaethau sgrinio yn realistig ac yn cael ei llywio gan y ffactorau a arweiniodd at orwario 2023-23.

Asesu risg

- 42 Canfuom fod **trefniadau cyffredinol ar waith ar gyfer dal a nodi risgiau i adferiad ond roedd bylchau yn gysylltiedig â risgiau staff a gwasanaethau, ac asesiadau effaith.**
- 43 Daethom o hyd i drefniadau da i ddal a nodi risgiau i adferiad ond roedd rhai bylchau yn y cynllun adfer cychwynnol lle'r oedd Asesiadau Hyder Cyflawni yn anghyflawn¹². Cipiwyd risgiau i bob rhaglen sgrinio ar gofrestrau risg rhaglenni a'u llywio gan drafodaeth reolaidd gyda staff ac mewn cyfarfodydd uwch reolwyr. Fodd bynnag, ni chynhwysodd yr Ymddiriedolaeth ei hasesiad o'r risgiau i'w staff na'i gwasanaethau o ganlyniad i weithredu ei chynllun adfer o fewn y cynllun. Roedd yr Ymddiriedolaeth yn adlewyrchu risgiau sy'n gysylltiedig â salwch staff yn ehangach mewn cofrestrau risg gweithredol. Mae hefyd wedi cwblhau Asesiad Diogelu Data i nodi risgiau posibl o ran llywodraethu gwybodaeth sy'n gysylltiedig â rhoi llythyrau gwahoddiad ar gontract allanol. Fodd bynnag, creodd y diffyg gwybodaeth am adnabod a rheoli'r risgiau sy'n gysylltiedig â gweithredu'r cynllun adfer fwch mewn goruchwyliaeth ar gyfer QSIC. Fodd bynnag, mae risgiau ehangach i'r gweithlu ac ansawdd y gwasanaethau wedi'u hymgorffori yng nghofrestrau risgiau corfforaethol a strategol yr Ymddiriedolaeth.
- 44 Hefyd, ni chynhaliodd yr Ymddiriedolaeth Asesiad o'r Effaith ar Gydraddoldeb ar gyfer ei chynllun adfer a allai fod wedi nodi risgiau penodol i'r boblogaeth gymwys ar gyfer gwasanaethau sgrinio. Fodd bynnag, yn rhan olaf 2022, bu'n gweithio gyda Phrifysgol Caerdydd ar adolygiad llenyddiaeth cyflym a oedd yn canolbwyntio ar y rhwystrau a'r hwylyswyr i'r nifer sy'n cael eu sgrinio ar y fron, coluddyn a serfigol. Mae'r Ymddiriedolaeth yn defnyddio'r canfyddiadau i lywio ei dull o gynyddu nifer y bobl sy'n sgrinio a gweithredu ei Strategaeth Ecwiti Sgrinio (2021). Mae'r Strategaeth yn gwneud ymrwymadau i fynd i'r afael ag annhegwch mewn gwasanaethau sgrinio a mynd i'r afael â rhwystrau i dderbyn. I ategu ei Strategaeth, o 2022 ymlaen dechreuodd yr Ymddiriedolaeth gyhoeddi adroddiadau annhegwch blynyddol. Mae'r adroddiadau'n dadansoddi nifer y bobl sy'n derbyn y data ar draws Cymru i nodi grwpiau sydd â nifer isel o bobl yn manteisio arnynt fel y gall yr Ymddiriedolaeth dargedu mentrau i gynyddu'r nifer sy'n manteisio arnynt.

Adnoddau staff ar gyfer cynllunio adferiad

¹² Mae'r Ymddiriedolaeth yn defnyddio Asesiadau Hyder Cyflenwi ar draws ei busnes i asesu darpariaeth gwasanaeth arfaethedig yn seiliedig ar ddadansoddi risgiau ac effeithiolrwydd gweithredu i fynd i'r afael â nhw.

- 45 Canfuom fod **staff yn gweithio'n galed i gynnal parhad busnes a datblygu cynlluniau adfer er gwaethaf bylchau yn y gweithlu.**
- 46 Cyn y pandemig roedd saith rhaglen sgrinio'r Ymddiriedolaeth yn cael eu rheoli gan bedwar ymgynghorydd iechyd cyhoeddus (gan gynnwys y Cyfarwyddwr Gwasanaethau Sgrinio), a rheolwyr ar gyfer pob rhaglen. Yn 2020, adleolwyd dau feddyg ymgynghorol i gefnogi ymateb COVID-19 ac ni ddychwelodd, a adawodd dri ymgynghorydd yn unig trwy gydol y cyfnod adfer a dim ond dau rhwng mis Mawrth 2020 a mis Mehefin 2021. Disgrifiodd staff bwysau ar adnoddau drwy gydol yr adferiad fel 'diffodd tân'. Ar hyn o bryd mae'r Ymddiriedolaeth yn recriwtio ar gyfer pedwerydd ymgynghorydd iechyd cyhoeddus, ond dylai ystyried a oes angen mwy o adnoddau ymgynghorydd arni i ddarparu'r rhaglenni sgrinio newydd arfaethedig.
- 47 Roedd cynllunio adfer yn gymhleth ymhellach oherwydd absenoldeb hirdymor aelodau allweddol o staff oedd yn arwain y cynllunio. Penododd yr Ymddiriedolaeth reolwr adfer sgrinio a ddechreuodd weithio ym mis Mawrth 2022 ond roedd bwlch mewn parhad oherwydd newidiadau mewn personél a chyfnod lle'r oedd yn rhaid i'r Cyfarwyddwr Gwasanaethau Sgrinio gwmpasu ar gyfer absenoldeb staff ochr yn ochr â phortffolio mawr o waith arall. Effeithiwyd ar gamau cynnar cynllunio adferiad hefyd gan gefnogaeth gyfyngedig gan dîm gwybodeg yr Ymddiriedolaeth a oedd yn canolbwyntio ar flaenoriaethau COVID-19 (**Argymhelliad 2**).

Cynnydd yn adfer gwasanaethau sgrinio

- 48 Mae'r adran hon yn edrych ar gynnydd yr Ymddiriedolaeth yn adfer ei gwasanaethau sgrinio. Gwnaethom ystyried a yw'r Ymddiriedolaeth wedi gweithredu'r camau yn ei chynllun adfer, p'un a yw'n cynyddu gweithgaredd sgrinio i ragori ar lefelau cyn COVID, p'un a yw'n blaenoriaethu cyfranogwyr sydd â'r risg fwyaf, ac a yw ôl-groniadau wedi lleihau.
- 49 Ar y cyfan, **gwnaeth yr Ymddiriedolaeth gynnydd da yn gweithredu'r camau yn ei chynllun adfer a chynyddu gweithgarwch. Er bod yr Ymddiriedolaeth wedi gallu dileu'r ôl-groniad o gyfranogwyr sydd wedi'u gohirio ar gyfer ei rhaglen sgrinio AAA, mae lleihau'r ôl-groniad ar gyfer ei rhaglenni sgrinio llygaid y fron a diabetig yn parhau i fod yn her.**

Cynnydd yn cyflawni camau gweithredu yn y cynllun adfer

- 50 Canfuom fod **yr Ymddiriedolaeth wedi gwneud cynnydd da wrth weithredu'r camau yn ei chynllun adfer, gan gynnwys gwaith i lywio ei rhaglen trawsnewid sgrinio llygaid diabetig.**
- 51 Ar adeg ein gwaith maes, roedd yr Ymddiriedolaeth wedi gweithredu neu wedi dechrau gweithredu pob gweithred yn y cynllun adfer. Roedd wedi recriwtio rheolwr adfer sgrinio, gweithredu mesurau effeithlonrwydd, recriwtio staff ychwanegol, a sicrhau lleoliadau clinigau. Hefyd, creodd rhaglen sgrinio'r fron gronfa o staff

hyfforddedig a oedd naill ai wedi ymddeol neu wedi gadael yr Ymddiriedolaeth¹³ i gynyddu capasiti.

- 52 Yn ddealladwy, ni wireddwyd effaith rhai camau adfer ar unwaith. Roedd amseroedd yn arwain at sefydlu lleoliadau newydd, recriwtio a hyfforddi staff a sicrhau unedau ac offer symudol sgrinio o'r fron newydd. Cyflwynodd yr Ymddiriedolaeth achos busnes i Lywodraeth Cymru am £7.9 miliwn i gymryd lle ei offer delweddu a'i fflyd sy'n heneiddio ym mis Rhagfyr 2019. Oherwydd tarfu ar COVID-19, ni chymeradwyodd Llywodraeth Cymru yr achos busnes tan 2021 pan gytunodd ar amserlen amnewid fesul cam dros 2021-22 a 2022-23. Erbyn ein harchwiliad, roedd yr Ymddiriedolaeth wedi disodli ei offer delweddu ac wedi derbyn pob un o'r 11 uned symudol newydd. Mae'n bwriadu cadw un o'r cerbydau hŷn am gapasiti ychwanegol yn ystod adferiad.
- 53 Mae'r Ymddiriedolaeth wedi gwneud cynnydd da yn gweithio gyda byrddau iechyd i weithredu'r llwybr galw i alw i gof risg isel llygaid diabetig ym mis Mehefin 2023. Mae'n bwriadu gweithredu'r llwybr mewn ffordd gytbwys i sicrhau nad oes unrhyw gopaon a cafnau yn y galw ymlaen a achosir trwy ohirio gormod o apwyntiadau tan yr ail flwyddyn gan arwain at alw uchel bob dwy-flwyddyn. Mae'r Ymddiriedolaeth hefyd wedi gwneud cynnydd da yn sefydlu ei rhaglen trawsnewid llygaid diabetig ac wedi cwblhau dau gam cyntaf 'darganfod' ac 'alffa' y rhaglen.
- 54 Mae gweithredu'r camau adfer er gwaethaf prinder staff a phwysau parhaus y gwasanaeth yn gyflawniad sylweddol. Cafwyd llwyddiannau unigol hefyd o ganlyniad i ymgysylltu â staff a rhanddeiliaid allanol. Er enghraifft, elwodd yr Ymddiriedolaeth o wybodaeth leol staff i sicrhau lleoliadau clinig AAA ychwanegol ac ymgysylltiad cryf â Gwasanaeth Gwaed Cymru a'r elusen Tenovus i ddefnyddio eu hunedau symudol (am gost is) i gefnogi sgrinio AAA.
- 55 Mae agoriad yr Ymddiriedolaeth o 'hyb cymunedol' newydd ar gyfer sgrinio llygaid y fron a diabetig yn Aberpennar ym mis Awst 2022 wedi cael effaith gadarnhaol sylweddol ar gapasiti a sicrwydd ar gyfer cynllunio yn y dyfodol oherwydd nad yw'r Ymddiriedolaeth bellach yn ddibynnol ar argaeledd gofod byrddau iechyd. Agorodd ail ganolfan ddiwedd gwanwyn 2023 yng Nghaerdydd. Nododd yr Ymddiriedolaeth leoliadau gyda chysylltiadau trafniadaeth da i wella hygyrchedd i ddefnyddwyr. Nid yw cyfranogwyr sgrinio llygaid diabetig yn enwedig yn gallu gyrru ar ôl sgrinio ac mae hygyrchedd gwell yn debygol o gael effaith gadarnhaol ar gyfraddau derbyn. Mae'r Ymddiriedolaeth yn bwriadu defnyddio hybiau cymunedol fel rhan allweddol o gyflawni ei rhaglenni sgrinio wrth symud ymlaen a datblygu Strategaeth Lleoliad Sgrinio ym mis Hydref 2022. Dylai werthuso effaith hybiau cymunedol presennol ar gyfraddau derbyn a phrofiad y defnyddiwr i lywio cynllunio ystadau yn y dyfodol (**Argymhelliad 3**).

¹³ Fel staff sydd wedi ymddeol.

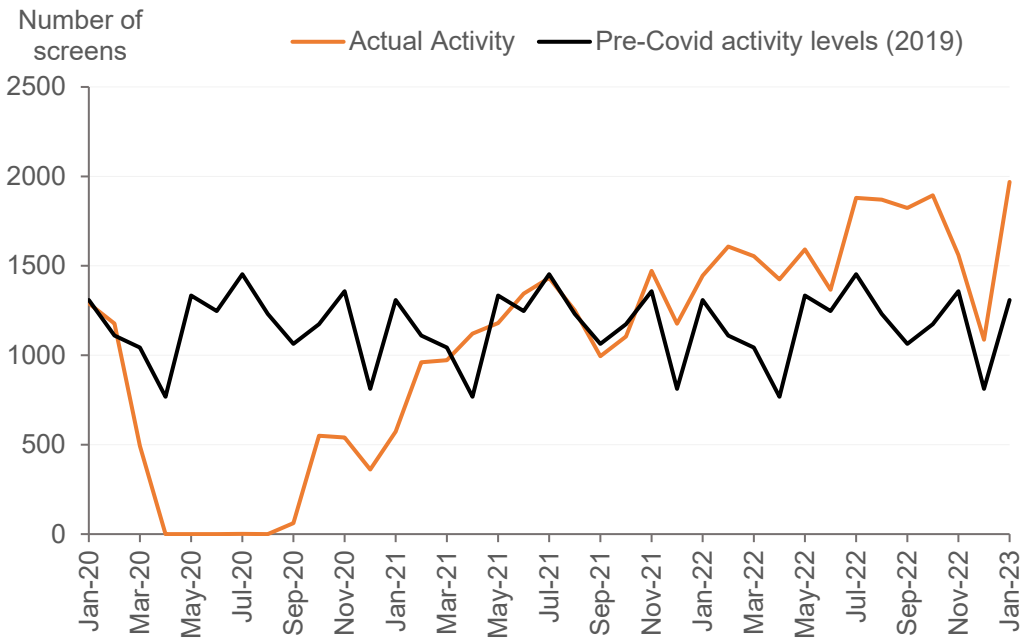
Cynnydd yn mynd i'r afael â'r backlogs

56 Canfuom fod yr Ymddiriedolaeth wedi dileu'r ôl-groniad ar gyfer ei rhaglen sgrinio AAA. Fodd bynnag, mae adfer rhaglen sgrinio'r fron yn parhau i fod yn heriol oherwydd bylchau yn y gweithlu, ac mae lleihau'r ôl-groniad ar gyfer y rhaglen sgrinio llygaid diabetig yn dibynnu ar newidiadau yn y llwybr ac agor yr ail ganolbwynt yn haf 2023.

Rhaglen sgrinio AAA

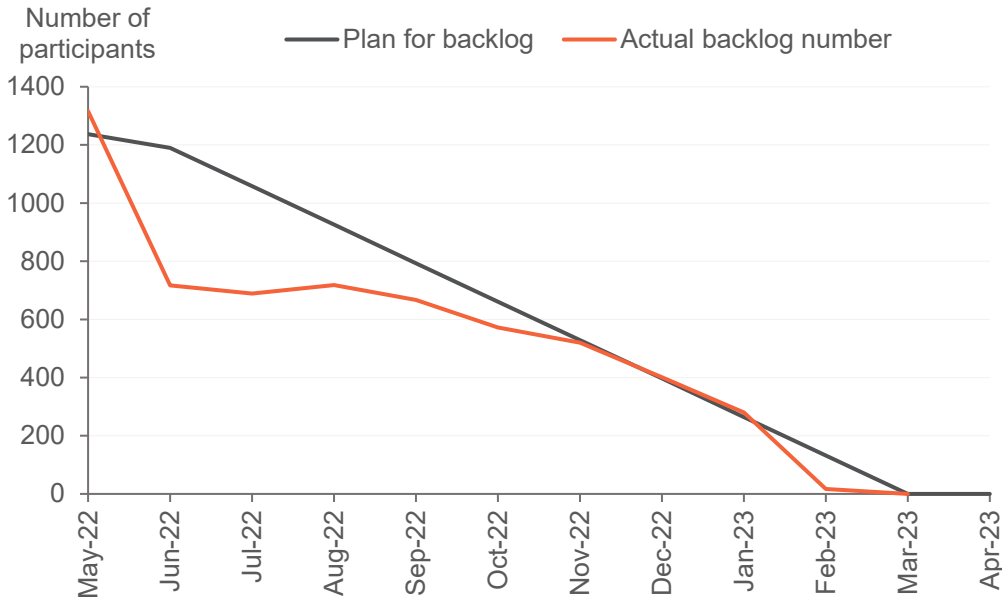
57 Dechreuodd y rhaglen AAA ragori ar lefelau gweithgarwch cyn COVID (2019) ym mis Tachwedd 2021 (**Arddangosyn 7**), ac adferwyd ei ôl-groniad o gyfranogwyr a gohiriwyd yn llwyddiannus erbyn mis Mawrth 2023 (**Arddangosyn 8**).

Arddangosyn 7: Gweithgaredd sgrinio AAA yn erbyn lefelau cyn COVID (2019)

Ffynhonnell arddangos: Dadansoddiad Archwilio Cymru o ddata'r Ymddiriedolaeth

Arddangosyn 8: gweithgaredd sgrinio AAA o'i gymharu â llwybr adfer a gynlluniwyd i leihau ôl-groniad

Ffynhonnell arddangos: Dadansoddiad Archwilio Cymru o ddata'r Ymddiriedolaeth

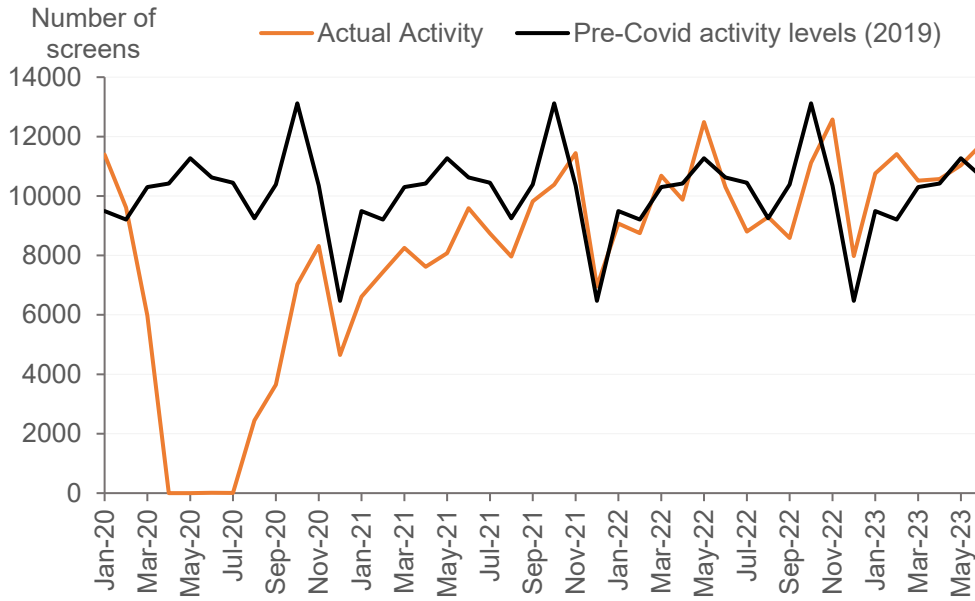
- 58 Mae **Atodiad 3** yn cymharu dangosyddion perfformiad allweddol ar gyfer rhaglen sgrinio AAA rhwng Ionawr 2018 a Rhagfyr 2022 yn erbyn safonau cenedlaethol. I grynhoi, roedd perfformiad yn cael ei dipio yn syth ar ôl i'r rhaglen oedi ond cyfarfu'r Ymddiriedolaeth:
- ei safonau gwyliadwriaeth ar gyfer niwrysmu aortig abdomenol canolig a bach erbyn mis Rhagfyr 2020 a mis Hydref 2021 yn y drefn honno; a
 - safonau derbyn erbyn mis Chwefror 2021 ar gyfer y safon o bedwar mis a mis Medi 2021 ar gyfer y safon 12 mis.
- 59 Mae'r perfformiad yn erbyn y pedair safon wedi amrywio ers hynny ond wedi aros yn agos at y safon neu'n uwch na hynny.

Rhaglen sgrinio'r fron

- 60 Mae adfer rhaglen sgrinio'r fron wedi bod yn heriol ac mae bylchau yn y gweithlu wedi effeithio ar gynhyrchiad. Mae lefelau salwch uchel yn parhau yn y rhaglen ac mae swyddi gwag newydd wedi digwydd yn ystod y cyfnod adfer. Mae lefelau gweithgarwch wedi cynyddu ac wedi rhagori ar lefelau cyn COVID ar sawl pwynt ers mis Tachwedd 2021 (**Arddangosyn 9**). Parhaodd galw newydd i gynyddu'r ôl-groniad o fis Mai 2022. Dechreuodd yr ôl-groniad leihau o fis Rhagfyr 2022 ond mae wedi cynyddu ers mis Ionawr 2023, gan ragori ar y llwybr a ail-brofwyd ym mis

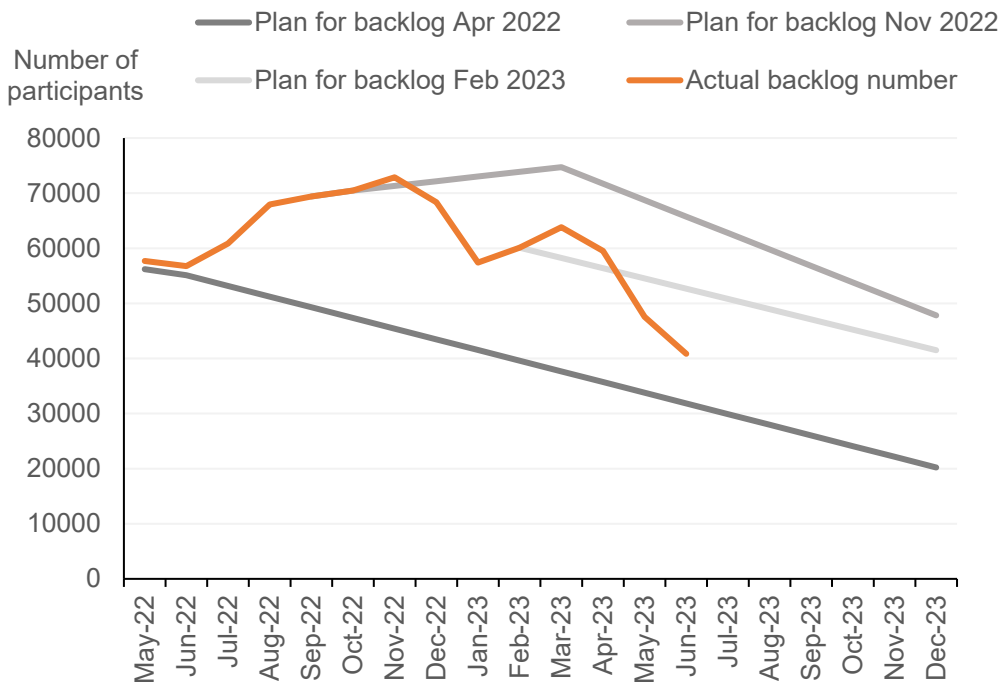
Chwefror 2023. Mae'r ôl-groniad wedi bod yn gostwng yn gyson ers mis Mawrth 2023 (Arddangosyn 10).

Arddangosyn 9: gweithgaredd sgrinio'r fron yn erbyn lefelau cyn COVID (2019)

Ffynhonnell arddangos: Dadansoddiad Archwilio Cymru o ddata'r Ymddiriedolaeth

Arddangosyn 10: gweithgaredd sgrinio ar y fron o'i gymharu â llwybrau adfer a gynlluniwyd i leihau ôl-groniad

Ffynhonnell arddangos: Dadansoddiad Archwilio Cymru o ddata'r Ymddiriedolaeth

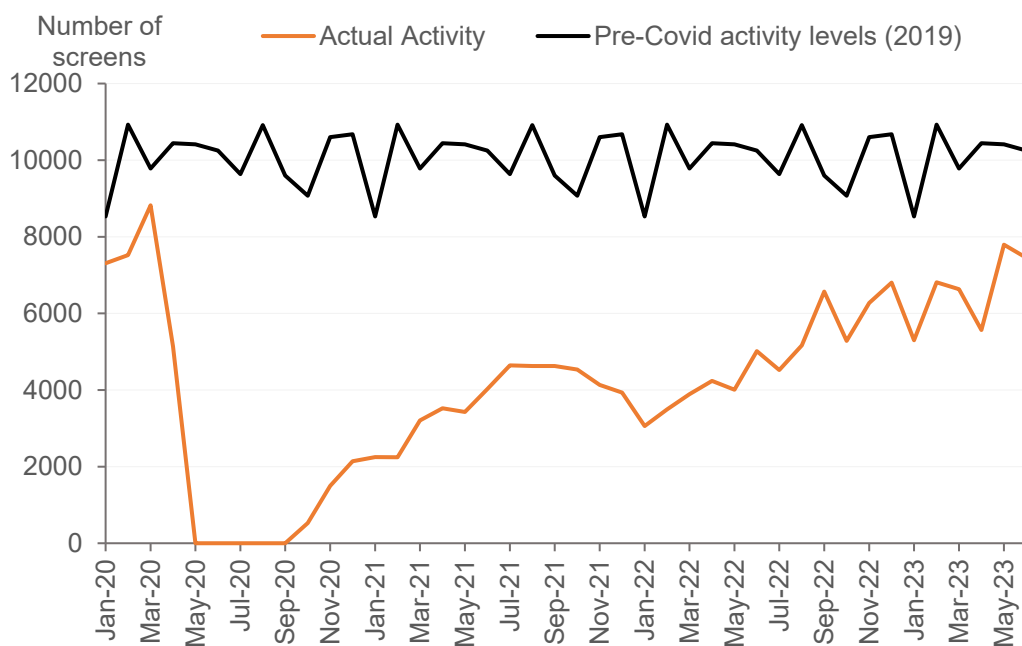
61 Mae dadansoddiad o berfformiad yn dangos:

- nad yw'r Ymddiriedolaeth wedi cwrdd â safon 90% o fenywod sy'n cael eu gwahodd i sgrin o fewn 36 mis i'w sgrin gyntaf neu flaenorol ers mis Chwefror 2020; a
- chynyddodd hyd crwn cyfartalog rhwng gwahoddiadau sgrinio o 36 mis ym Mehefin 2020 ac mae wedi bod rhwng 43 a 44 mis ers mis Chwefror 2021.

Rhaglen sgrinio llygaid diabetig

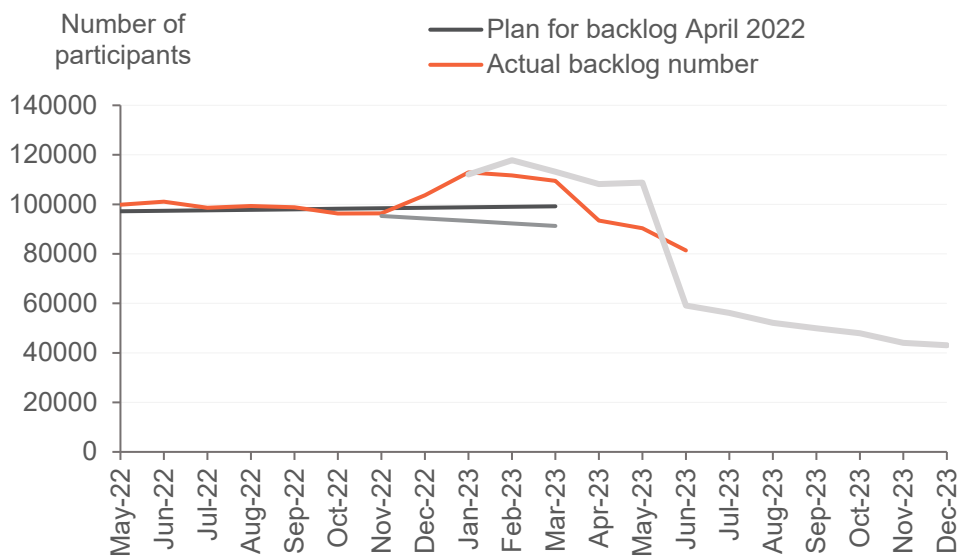
62 Nid yw'r rhaglen sgrinio llygaid diabetig wedi cyflawni lefelau sgrinio cyn COVID (2019) eto er bod lefelau gweithgarwch wedi bod yn dod yn fwyfwy agosach at lefelau cyn COVID o fis Rhagfyr 2022 (**Arddangosyn 11**). Cynyddodd yr ôl-groniad o fis Tachwedd 2022 i ragori ar y llwybr adfer gwreiddiol, er bod y niferoedd wedi dechrau gostwng yn raddol ers hynny (**Arddangosyn 12**). Mae'r Ymddiriedolaeth yn rhagweld gostyngiad sylweddol o'i ôl-groniad ym mis Gorffennaf 2023 ar ôl iddi weithredu'r llwybr galw i gof risg isel ac mae hyb cymunedol Caerdydd yn agor. Mae'r Ymddiriedolaeth yn amcangyfrif y bydd y llwybr newydd yn dileu tua 40% o'i galw blynyddol.

Arddangosyn 11: gweithgaredd sgrinio llygaid diabetig yn erbyn lefelau cyn COVID (2019)

Ffynhonnell arddangos: Dadansoddiad Archwilio Cymru o ddata'r Ymddiriedolaeth

Arddangosyn 12: gweithgaredd sgrinio llygaid diabetig o'i gymharu â llwybrau adfer a gynlluniwyd i leihau ôl-groniad

Ffynhonnell arddangos: Dadansoddiad Archwilio Cymru o ddata'r Ymddiriedolaeth

63 Mae dadansoddiad o berfformiad **yn Atodiad 3** yn dangos:

- Nid yw'r rhaglen wedi cyrraedd ei tharged o 80% ar gyfer sgrinio pobl gymwys o fewn 12 mis o 2018 ymlaen¹⁴. Roedd y perfformiad oddeutu 70% yn 2018 a 2019 a gostyngodd yn sydyn yn ystod camau cynnar y pandemig. Mae perfformiad wedi bod yn gwella'n araf ers mis Tachwedd 2021 ond mae'n parhau i fod yn sylweddol is na'r safon gan gyrraedd dim ond 29% ym mis Rhagfyr 2022.
- Gostyngodd sgrinio cyfranogwyr sydd newydd gofrestru yn erbyn y safon 90 diwrnod yn sydyn ym mis Mawrth 2020 ond fe'i codwyd ym mis Tachwedd 2021 ac mae wedi rhagori ar y safon o 80% byth ers hynny.

Blaenoriaethu cyfranogwyr sydd â'r risg fwyaf

64 Gwelsom fod **gan yr Ymddiriedolaeth drefniadau effeithiol i flaenoriaethu carfannau sgrinio yn ôl risg.**

65 Roedd rhaglen AAA yn blaenoriaethu'r cyfranogwyr a'r bobl sy'n aros hiraf dan wylidwriaeth. Graddiodd y rhaglen sgrinio llygaid diabetig ei chyfranogwyr yn goch, ambr, neu wyrdd yn ôl risg a blaenoriaethu sgrinio cyfranogwyr coch ac oren yn gyntaf. Cyn oedi ei rhaglen sgrinio ar y fron, cynigiodd yr Ymddiriedolaeth gyfle i bob menyw yn y llwybr sgrinio ar y pryd gwblhau eu llwybr pe dymunent. Pan ailddechreuodd y rhaglen, rhoddodd yr Ymddiriedolaeth flaenoriaeth i fenywod y gwyddys eu bod mewn mwy o berygl o ddatblygu canser a'r rhai nad oeddent wedi manteisio ar eu cynnig i gwblhau eu llwybr sgrinio cyn i'r rhaglen gael ei seibio. Er mwyn cefnogi'r holl gyfranogwyr sy'n aros am sgrinio, mae gan wefan yr Ymddiriedolaeth wybodaeth glir am beth i'w wneud os oes ganddynt bryderon, newidiadau sylwi neu ddatblygu symptomau.

Goruchwylio adferiad sgrinio

66 Mae'r adran hon yn edrych ar drefniadau'r Ymddiriedolaeth i oruchwylio adferiad sgrinio. Gwnaethom ystyried a oedd gan yr Ymddiriedolaeth wybodaeth glir ac amserol ar lefel weithredol, Bwrdd a phwyllgor i ddeall perfformiad.

67 Ar y cyfan, **gwelsom fod gan yr Ymddiriedolaeth drefniadau gweithredol da i oruchwylio adferiad, ond byddai goruchwyliaeth Bwrdd a phwyllgor yn elwa o wybodaeth gliriach am berfformiad, adferiad a rheoli risg.**

¹⁴ Nid oes gennym ddata cyn 2018.

Goruchwyliaeth weithredol

- 68 Canfuom fod **gan yr Ymddiriedolaeth drefniadau gweithredol da i fonitro perfformiad sgrinio ac adferiad.**
- 69 Mae perfformiad sgrinio ac adferiad yn cael eu monitro trwy gyfarfodydd tîm rheoli uwch bob pythefnos (SMT) sy'n darparu diweddariadau rheolaidd i'r Tîm Gweithredol Busnes. Mae uwch reolwyr o'r holl raglenni sgrinio yn mynychu cyfarfodydd SMT, sy'n cefnogi dysgu a rennir a her adeiladol. Canfu ein dadansoddiad fod papurau cyfarfod SMT yn cynnwys gwybodaeth drylwyr am berfformiad, adferiad, risg a chyllid. Mae SMT yn derbyn diweddariadau misol ar berfformiad trwy Adroddiadau Perfformiad a Gweithgareddau Sgrinio (SPARs). Darperir gwybodaeth arall mewn amrywiol adroddiadau perfformiad, cyllideb, ac adroddiadau risg a chynlluniau gweithredu. Dywedodd rhai rheolwyr gwasanaeth wrthym yr hoffent gael mwy o ddata perfformiad cyfredol i wella eu goruchwyliaeth.
- 70 Mae gan yr Is-adran Sgrinio drefniadau gweithredol da o hyd i fonitro risgiau rhaglenni fel yr adlewyrchir yn ein hadolygiad o drefniadau llywodraethu ansawdd yr Ymddiriedolaeth (2022). Mae goruchwyllo risgiau penodol i gyflawni cynlluniau adfer yn cael ei ddal mewn Asesiadau Hyder Cyflenwi sy'n cael eu monitro'n fisol gan UDRh gydag adroddiadau rheolaidd i'r Tîm Gweithredol Busnes.

Goruchwyllo bwrdd a phwyllgor

- 71 Canfuom, **er bod goruchwyliaeth ar lefel Bwrdd a phwyllgor, y gallai gwybodaeth gliriach am berfformiad, adferiad a rheoli risg gefnogi craffu a sicrwydd mwy effeithiol.**
- 72 Mae'r Ymddiriedolaeth yn darparu adroddiadau rheolaidd ar berfformiad ac adferiad ei rhaglenni sgrinio i'r Bwrdd a QSIC ond gallai wella eglurder y wybodaeth y mae'n ei rhannu. Mae gan y Bwrdd oruchwyliaeth o IMTP yr Ymddiriedolaeth sy'n cynnwys darparu sgrinio, tra bod QSIC yn goruchwyllo ansawdd a diogelwch gwasanaethau. Mae'r Bwrdd yn trafod effaith ôl-groniadau adfer ar ddata perfformiad yn gyffredinol, ac mae QSIC yn goruchwyllo'r gwaith o gyflawni'r cynllun adfer.
- 73 Mae cyfleoedd i wella'r wybodaeth a ddarperir i'r Bwrdd drwy'r dangosfwrdd Sicrwydd Perfformiad er mwyn esbonio perfformiad sgrinio yn well. Canfu ein dadansoddiad o ddata perfformiad y dangosfwrdd ar wasanaethau sgrinio (**Arddangosyn 13**) anghysonderau yn y math o fesurau perfformiad a ddefnyddir ar draws y rhaglenni. Er enghraifft, mae'r Dangosfwrdd yn cynnwys gwybodaeth am sylw ar gyfer pob rhaglen, ond dim ond ar gyfer un rhaglen y cafodd cywirdeb y weithdrefn sgrinio a'r llwybrau ymlaen eu cynnwys.

Arddangosyn 13: mesurau perfformiad sgrinio wedi'u cynnwys yn y dangosfwrdd Sicrwydd Perfformiad

Rhaglen sgrinio	Cwmpas poblogaeth darged/hyd rownd	Amseroldeb y broses (megis llythyrau a anfonwyd)	Llwybr ymlaen
AAA	✓		
Bron	✓	✓	
Coluddyn	✓		✓
Serfigol	✓	✓	
Llygad diabetig	✓	✓	
Bloodspot newydd-anedig	✓		
Gwrandawriad newydd-anedig	✓		

Ffynhonnell arddangos: Dadansoddiad Archwilio Cymru o fesurau perfformiad yr Ymddiriedolaeth

- 74 Mae gwybodaeth yn y SPARs a allai ddisodli neu ychwanegu data yn y Dangosfwrdd yn ddefnyddiol, megis hyd crwn cyfartalog ar gyfer sgrinio'r fron. Byddai hefyd yn ddefnyddiol cynnwys perfformiad yn erbyn llwybrau adfer a lefelau gweithgarwch yn erbyn lefelau cyn COVID (2019) yn y Dangosfwrdd. Gallai'r daflen eglurhaol a'r adroddiad mewnwelediad perfformiad sy'n cyd-fynd â'r Dangosfwrdd i'r Bwrdd hefyd ddarparu esboniadau cliriach i'r rhai nad ydynt yn arbenigwyr ynghylch yr hyn sy'n cael ei fesur a pham ei fod yn bwysig.
- 75 Gallai'r Ymddiriedolaeth hefyd ddarparu gwybodaeth gliriach am adferiad i QSIC. Ers mis Mehefin 2021, mae'r Cyfarwyddwr Gwasanaethau Sgrinio wedi darparu

diweddariadau rheolaidd i QSIC ar wasanaethau sgrinio gan gynnwys adferiad. Er bod y diweddariadau'n onest ac yn dryloyw, byddent yn elwa o ganolbwyntio'n fwy clir ar gyflawni yn erbyn camau gweithredu yn y cynllun adfer. Er enghraifft, mae pob diweddariad yn cynnwys disgrifiad o weithgarwch recriwtio, ond nid yw'r disgrifiadau hyn yn nodi pa mor llwyddiannus y bu recriwtio yn erbyn gofynion staff y cynllun. Rydym yn cydnabod nad oedd QSIC yn nodi cynnwys na fformat diweddariadau sgrinio, ond byddai craffu wedi cael ei wella gan ffocws cliriach gan y pwyllgor ar ba agweddau ar sgrinio yr oedd yn eu goruchwyllo a'r wybodaeth yr oedd ei hangen arno i wneud hynny. Er enghraifft, byddai craffu ar QSIC yn elwa o lai o fanylion a mwy o wybodaeth perfformiad i ddangos cynnydd. Ni welodd y Pwyllgor siartiau yn nodi'n glir y cynnydd yn erbyn llwybrau adfer tan fis Mai 2022 ond nid yw'n dal i dderbyn gwybodaeth glir am gyflawni cerrig milltir yn y cynllun. Ar hyn o bryd mae Uned Busnes Bwrdd yr Ymddiriedolaeth yn gweithio i symleiddio rhaglenni gwaith pwyllgorau a diweddariadau i graffu ar y pwyllgor ffocws yn well.

- 76 Mae'r diweddariadau adfer sgrinio yn cynnwys disgrifiadau o risgiau clinigol, enw da a chyfreithiol allweddol i raglenni sy'n gwella, ond nid ydynt yn esbonio'r hyn y mae'r Ymddiriedolaeth yn ei wneud i liniaru'r risgiau hynny. Nid oes unrhyw sgôr risg na rheolaethau cysylltiedig ar gyfer y risgiau. Mae QSIC yn goruchwyllo risgiau ehangach y gofrestr strategol sy'n ymwneud â sgrinio a daethom o hyd i dystiolaeth o her dda a chraffu ar y risgiau hynny. Fodd bynnag, nid yw'r risgiau penodol sy'n gysylltiedig ag adfer wedi'u nodi'n ddigon clir ar gyfer craffu pwyllgor effeithiol. Gyda data cliriach ar gynnydd a rheoli risg, gallai'r pwyllgor ganolbwyntio'n well ar ddull yr Ymddiriedolaeth o liniaru risgiau i'r boblogaeth – megis blaenoriaethu cyfranogwyr (**Argymhelliad 4**).

Atodiad 1

Safonau sgrinio

Mae **Arddangosyn 14** yn nodi'r safonau ar gyfer amlder sgrinio a hyd rownd ar gyfer y saith rhaglen sgrinio a gynhelir gan yr Ymddiriedolaeth.

Arddangosyn 14: rhaglenni sgrinio yng Nghymru

Rhaglen sgrinio	Cyfranogion	Safonau ar gyfer amlder sgrinio/hyd crwn
AAA	<p>Gwahodd dynion ar neu ar ôl pen-blwydd yn 65 oed.</p> <p>Gwyliadwriaeth flynyddol ar gyfer dynion ag ymlediadau bach a chwarterol ar gyfer anymlediadau canolig</p>	<ul style="list-style-type: none">80% o ddynion yn cael eu profi o fewn pedwar mis o wahoddiad80% o ddynion yn cael eu profi o fewn 12 mis o wahoddiadMae 90% o ddynion ag ymlediadau bach yn mynychu apwyntiad gwyliadwriaeth blynyddol rhwng 50 a 56 wythnos o sgan llwyddiannus blaenorol.Mae 90% o ddynion ag ymlediadau canolig yn mynychu apwyntiad gwyliadwriaeth chwarterol o fewn 11 i 15 wythnos o sgan llwyddiannus blaenorol
Coluddyn	<p>Gwahoddir pobl rhwng 55 a 74 oed i gymryd prawf bob dwy flynedd¹.</p>	<ul style="list-style-type: none">Bydd 60% o bobl yn cymryd rhan yn y rhaglen sgrinio o fewn chwe mis i wahoddiadBydd 60% o bobl yn cymryd rhan yn y rhaglen sgrinio o fewn y 2.5 mlynedd diwethaf
Bron	<p>Menywod rhwng 50 a 70 oed bob tair blynedd²</p>	<ul style="list-style-type: none">90% o ferched a wahoddwyd o fewn 36 mis o wahoddiad cyntaf neu sgrin flaenorol

Rhaglen sgrinio	Cyfranogion	Safonau ar gyfer amlder sgrinio/hyd crwn
Serfigol	Menywod a phobl â serfics rhwng 25 a 64 oed bob pum mlynedd ²	<ul style="list-style-type: none"> 80% o'r bobl gymwys sy'n cael eu sgrinio o fewn y 5.5 mlynedd diwethaf
Llygad diabetig	Pobl â diabetes 12 oed a hŷn bob blwyddyn ³	<ul style="list-style-type: none"> 80% o gleifion cymwys sydd wedi cael prawf sgrinio o fewn y 12 mis diwethaf
Bloodspot newydd-anedig	Babanod newydd-anedig	<ul style="list-style-type: none"> Sampl a dderbyniwyd yn y labordy o fewn y 14 diwrnod cyntaf o enedigaeth
Gwrandawriad newydd-anedig	Babanod newydd-anedig	<ul style="list-style-type: none"> O fewn pedair wythnos o enedigaeth

Atodiad 2

Dull archwilio a dulliau

Gwnaethom gynnal ein hadolygiad o fis Tachwedd 2022 i fis Ebrill 2023. Mae ein dulliau wedi'u nodi isod.

Adolygiad o ddogfennau

Rydym wedi adolygu dogfennau perthnasol a ddarparwyd gan yr Ymddiriedolaeth gan gynnwys:

- Cynllun Tymor Canolig Integredig 2022-25, a Chynllun Blynyddol 2021-22;
- cynlluniau adfer sgrinio, dogfennau a llwybrau cysylltiedig;
- gwybodaeth am berfformiad;
- Papurau bwrdd a phwyllgor;
- cofnodion cyfarfodydd gweithredol o fewn timau sgrinio unigol;
- sgrinio asesiadau risg ac adroddiadau risg; a
- dogfennau sy'n ymwneud â thrawsnewid Sgrinio Llygaid Diabetig Cymru.

Arsylwadau

Gwnaethom dynnu ar ein sylwadau yn y Pwyllgor Bwrdd, Ansawdd, Diogelwch a Gwella a'r Pwyllgor Pobl a Datblygu Sefydliadol yn ystod ein cylch blynyddol o waith archwilio yn yr Ymddiriedolaeth am y blynyddoedd 2020-21, 2021-22 a 2022-23.

Cyfweliadau

Fe wnaethom gyfwrdd â'r swyddogion canlynol yn yr Ymddiriedolaeth:

- Cyfarwyddwr Cenedlaethol y Gwasanaethau Diogelu Iechyd a Sgrinio a Chyfarwyddwr Meddygol Gweithredol;
- Cyfarwyddwr Gwasanaethau Sgrinio;
- Penaethiaid Rhaglen ar gyfer rhaglenni sgrinio llygaid AAA, y fron, a diabetig;
- Rheolwr Optimeiddio – Sgrinio Llygaid Diabetig Cymru;
- Rheolwr Trawsnewid – Sgrinio Llygaid Diabetig Cymru;
- Rheolwr Busnes, Is-adran Sgrinio;
- Cadeirydd Pwyllgor Ansawdd, Diogelwch a Gwella yr Ymddiriedolaeth; a
- Cadeirydd y Pwyllgor Pobl a Datblygu Sefydliadol.

Dadansoddiad data

Fe wnaethom adolygu data'r Ymddiriedolaeth ar berfformiad sgrinio a chynnydd yn erbyn llwybrau adfer.

Atodiad 3

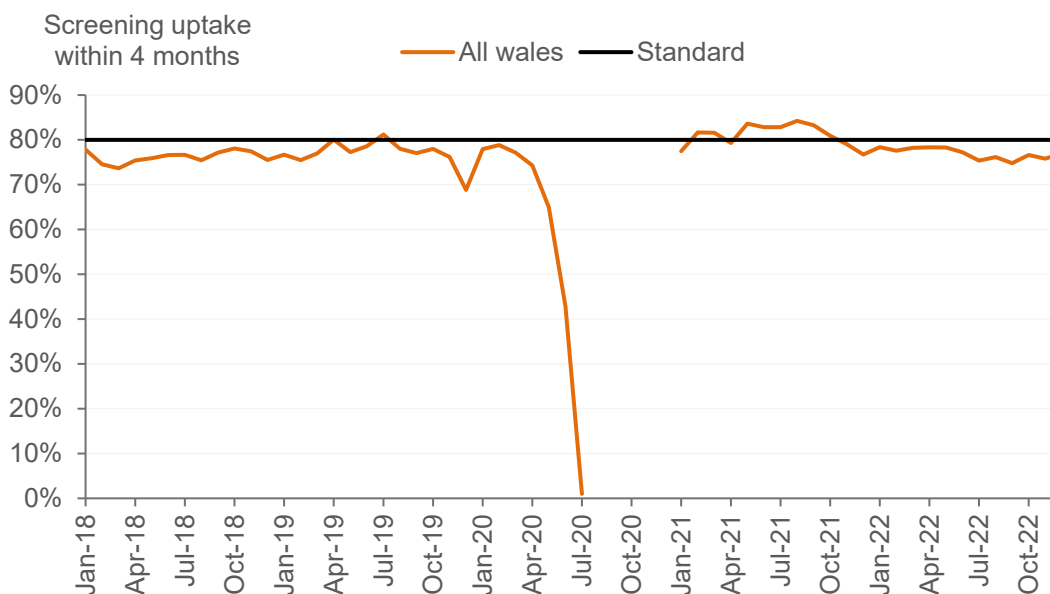
Dadansoddiad o ddangosyddion perfformiad allweddol

Mae'r arddangosion canlynol yn dangos tueddiadau perfformiad allweddol yn y rhaglenni sgrinio llygaid AAA, y fron a diabetig rhwng mis Ionawr 2018 a mis Rhagfyr 2022. Mae'r Ymddiriedolaeth yn monitro dangosyddion perfformiad ychwanegol nad ydynt wedi'u cynnwys yma.

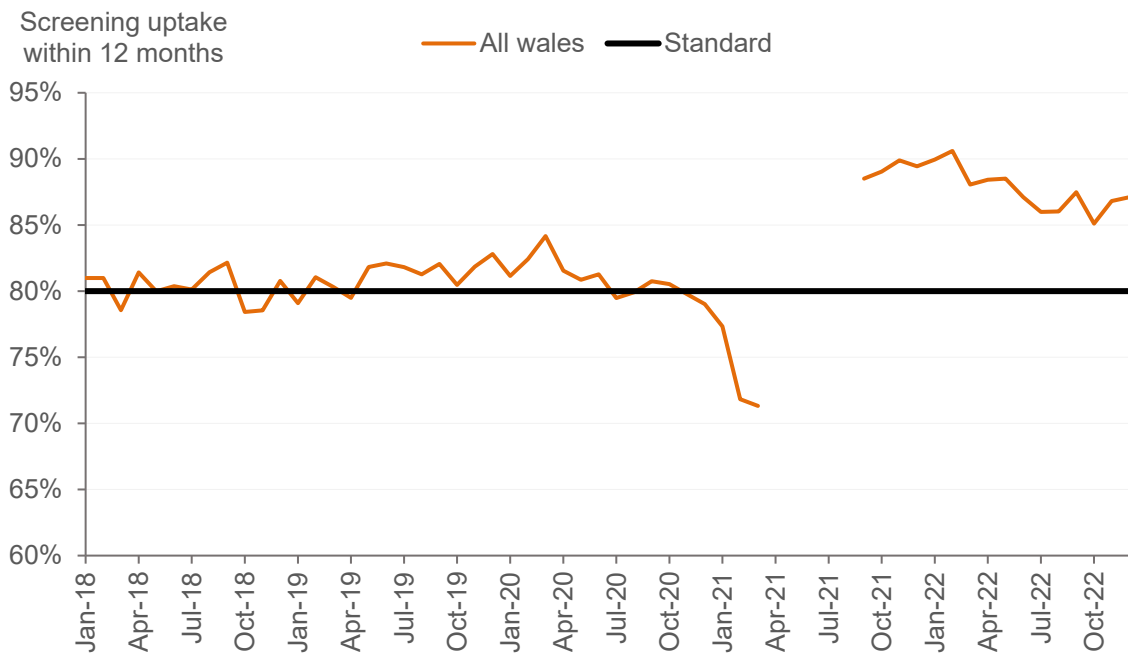
Rhaglen sgrinio AAA

Mae **Arddangosyn 15 i 18 yn** dangos bylchau mewn gwybodaeth perfformiad am rai misoedd yn 2020 a 2021, sy'n adlewyrchu sgil-ffaith saib yn yr Ymddiriedolaeth yn anfon gwahoddiadau sgrinio ym mis Ebrill 2020, sy'n effeithio ar ffigurau perfformiad fisoedd yn ddiweddarach.

Arddangosyn 15: Derbyniad sgrinio AAA o fewn pedwar mis i ben-blwydd yn 65 oed yn erbyn safon 80% 2018 i 2022

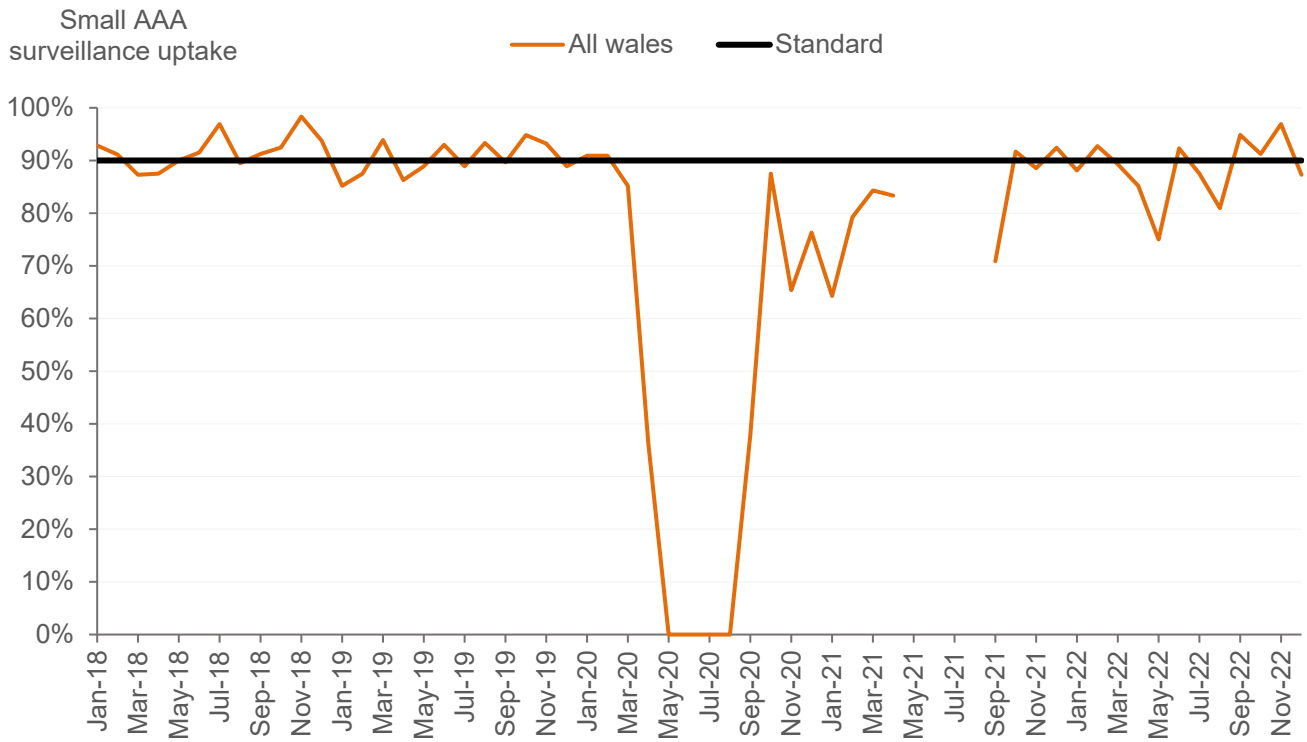

Arddangosiad 16: Derbyniad sgrinio AAA o fewn 12 mis i ben-blwydd yn 65 oed yn erbyn safon 80% 2018 i 2022

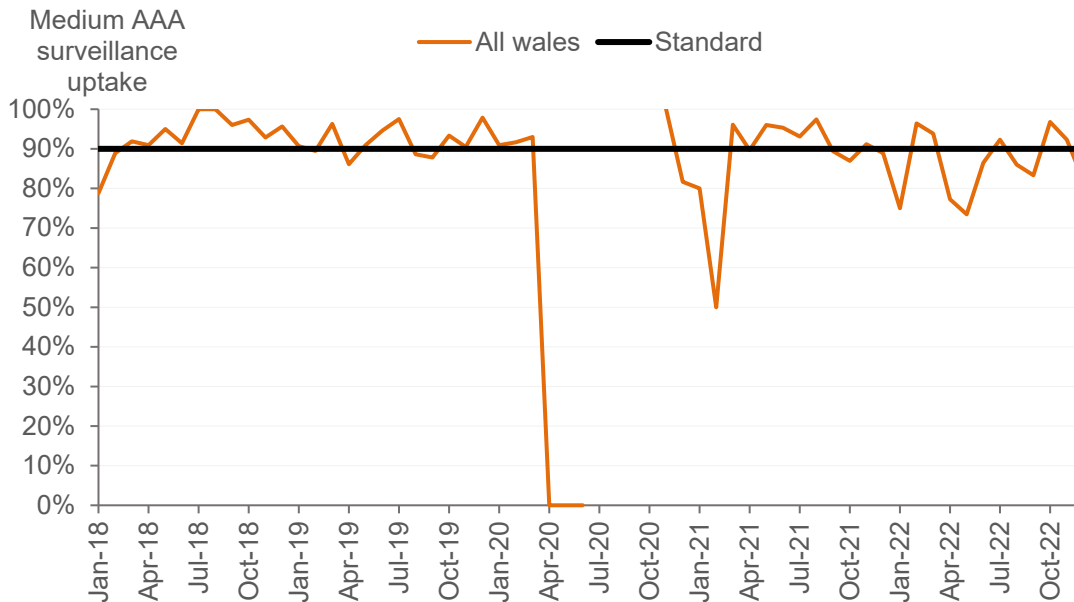
Ffynhonnell arddangos: Dadansoddiad Archwilio Cymru o ddata'r Ymddiriedolaeth

Arddangosyn17: derbyniad gwyliadwriaeth AAA bach yn erbyn safon 90% 2018 i 2022

Ffynhonnell arddangos: Dadansoddiad Archwilio Cymru o ddata'r Ymddiriedolaeth

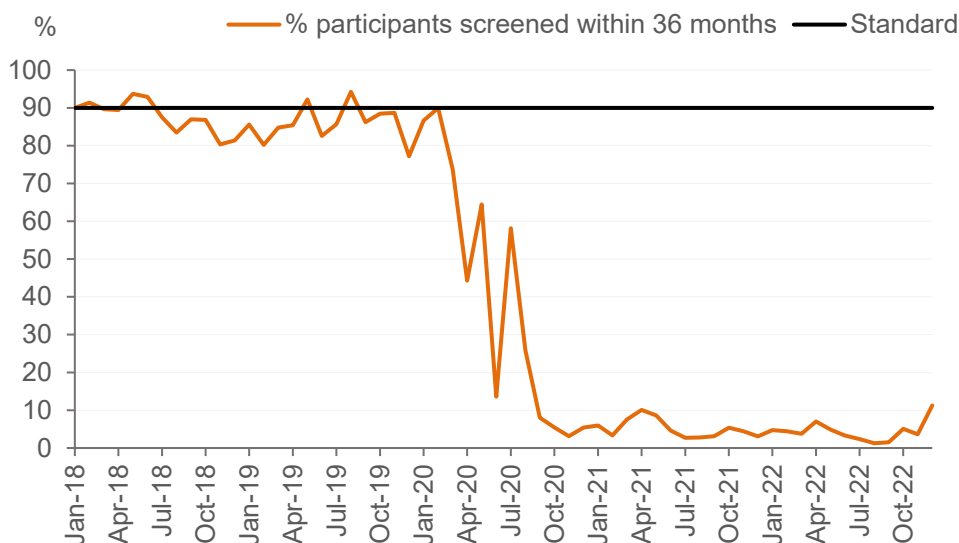
Arddangosyn 18: derbyniad gwyliadwriaeth AAA canolig yn erbyn safon 90% 2018 i 2022

Ffynhonnell arddangos: Dadansoddiad Archwilio Cymru o ddata'r Ymddiriedolaeth

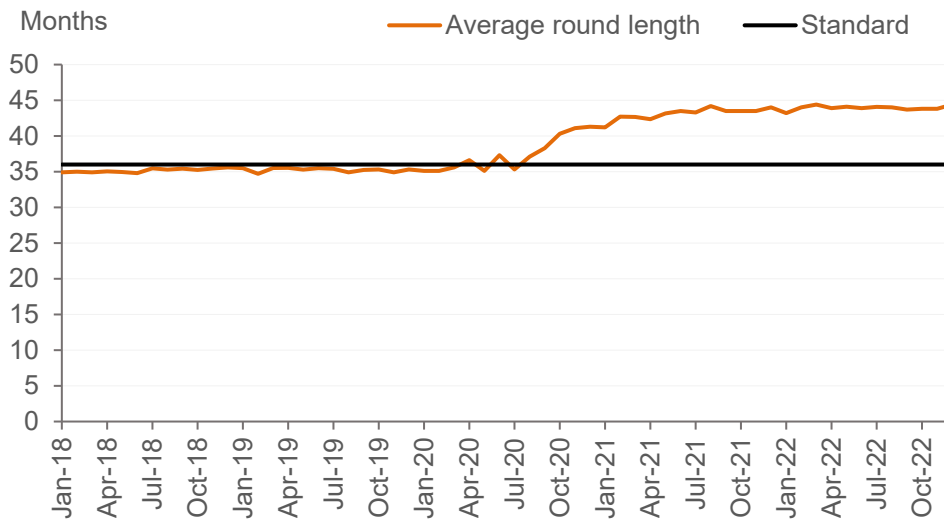
Rhaglen sgrinio'r fron

Arddangosyn 19: canran y cyfranogwyr sgrinio'r fron o fewn 36 mis hyd rownd safonol 2018 i 2022

Ffynhonnell arddangos: Dadansoddiad Archwilio Cymru o ddata'r Ymddiriedolaeth

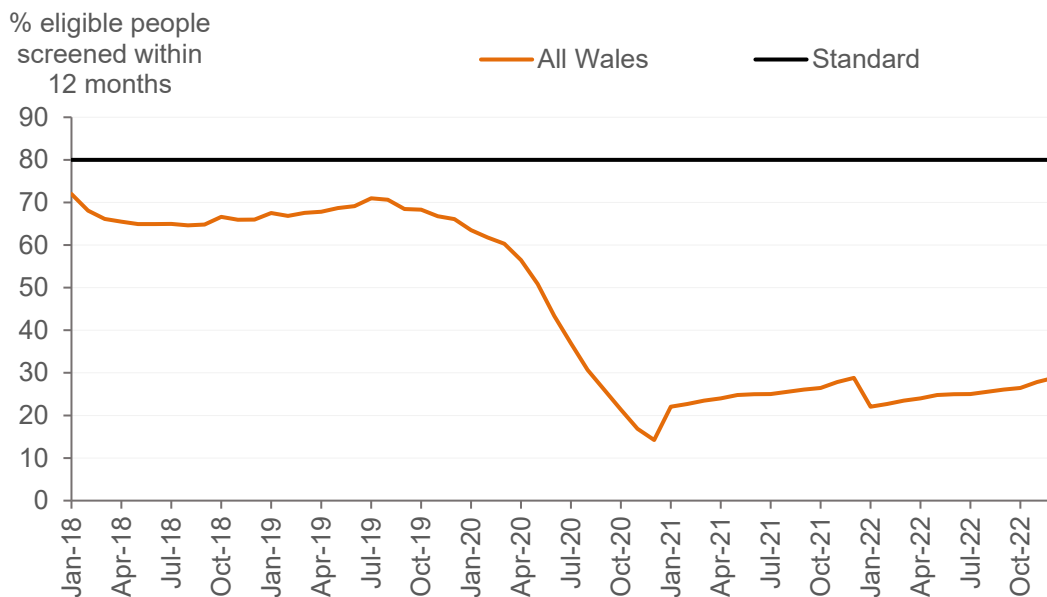
**Arddangosiad 20: hyd rownd sgrinio ar gyfartaledd y fron yn erbyn safon 36 mis
2018 i 2022**

Ffynhonnell arddangos: Dadansoddiad Archwilio Cymru o ddata'r Ymddiriedolaeth

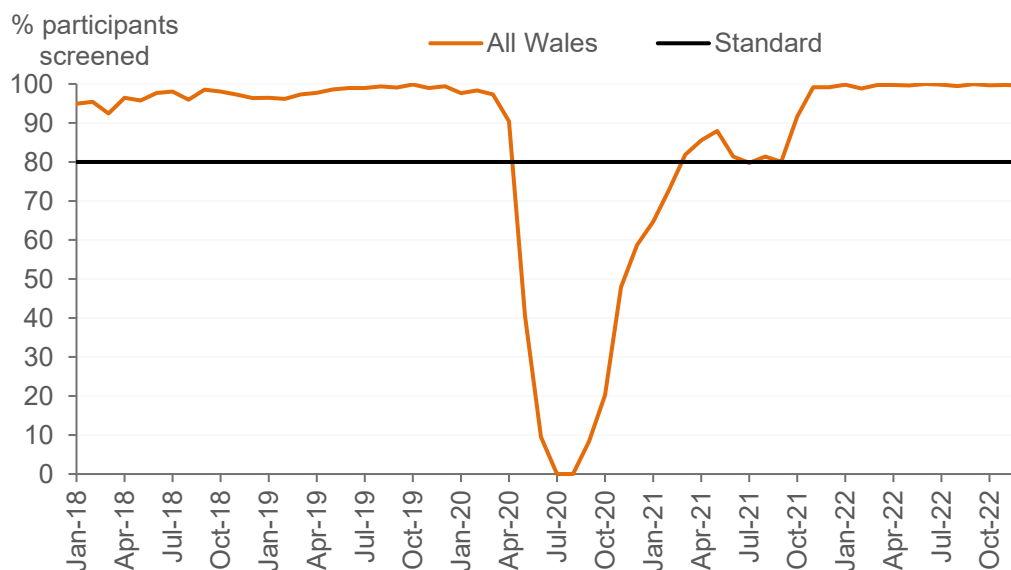
Rhaglen sgrinio llygaid diabetig

Arddangosyn 21: canran y cleifion sy'n gymwys i gael sgrinio llygaid diabetig a sgriniwyd o fewn 12 mis yn erbyn safon 80% 2018 i 2022

Ffynhonnell arddangos: Dadansoddiad Archwilio Cymru o ddata'r Ymddiriedolaeth

Arddangosiad 22: canran y cyfranogwyr sydd newydd eu cofrestru wedi'u sgrinio o fewn 90 diwrnod yn erbyn safon 80% 2018 i 2022

Ffynhonnell arddangos: Dadansoddiad Archwilio Cymru o ddata'r Ymddiriedolaeth

Atodiad 4

Ymateb sefydliadol

Arddangosyn 23: Ymateb sefydliadol

Cyf	Argymhelliad	Ymateb sefydliadol	Dyddiad cwblhau	Swyddog cyfrifol (teitl)
R1	<p>Dylai'r Ymddiriedolaeth wella cynllunio i gyd-fynd â'r capasiti i alw i ddeall pa mor realistig yw ei hamserlenni adfer a llywio cynllunio gwasanaethau yn y dyfodol ar draws ei gwasanaethau sgrinio drwy:</p> <ul style="list-style-type: none">a) cynnwys amrywiadau rhagweladwy yn y galw a'r capasiti ac amcangyfrifon o effaith debygol mesurau adfer i lwybrau adfer ar gyfer rhaglenni sgrinio'r fron a diabetig llygaid;b) darparu hyfforddiant i uwchsgilio rheolwyr gwasanaethau wrth gynllunio capasiti i gyd-fynd â'r galw yn y tymor presennol a chanolig; ac) datblygu offer a phrosesau i fodelu galw a chapasiti, megis y cymorth a ddarperir gan Uned Gyflenwi'r GIG.	<p>Mae'r Ymddiriedolaeth wedi penodi yn ddiweddar i Bennaeth</p> <p>Mae gweithrediadau ar gyfer yr Is-adran Sgrinio a'r dyddiad cychwyn yn cael eu datblygu.</p> <p>Ar hyn o bryd mae'r Ymddiriedolaeth yn recriwtio Dirprwy Bennaeth Gweithrediadau ar gyfer yr Is-adran Sgrinio. Bydd hyn yn gwella'r gallu i oruchwylio ac arwain o ran y galw a rheoli gallu ar gyfer y ddwy raglen nad ydynt wedi gwella'n llawn eto o ran y cymorth busnes.</p> <p>Bydd gwaith yn cael ei wneud i fynd i'r afael â'r argymhellion hyn. Bydd hyn yn cynnwys gweithio gyda chydweithwyr yn y Gyfarwyddiaeth Wybodaeth a</p>	<p>Nodwch pryd y bydd y camau gweithredu arfaethedig yn cael eu cwblhau</p> <p>Disgwyliad ar gyfer Pennaeth Gweithrediadau i ddechrau o Rhagfyr 2023.</p> <p>Cyfweliad Medi ar gyfer Dirprwy Bennaeth Gweithrediadau gyda'r disgwyliad y bydd penodiad yn dechrau o fis Ionawr 2024.</p> <p>Ymlaen â'r Argymhellion erbyn Gorffennaf 2024</p>	<p>Pennaeth Gweithrediadau ar gyfer sgrinio Adran</p>

Cyf	Argymhelliad	Ymateb sefydliadol Nodwch yma sylwebaeth berthnasol ar y camau a gynlluniwyd mewn ymateb i'r argymhellion	Dyddiad cwblhau Nodwch pryd y bydd y camau gweithredu arfaethedig yn cael eu cwblhau	Swyddog cyfrifol (teitl)
		Gwella Cymru i archwilio offer a phrosesau posibl.		
R2	<p>Dylai'r Ymddiriedolaeth adolygu adnoddau staff yn yr adran sgrinio gyda'r bwriad o sicrhau bod digon o gapasiti mewn perthynas â:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) staffio ar lefel ymgynghorydd iechyd cyhoeddus; a b) Cymorth busnes a gwybodeg ar gyfer cynllunio capasiti galw a dadansoddi data. 	<p>Mae'r Ymddiriedolaeth yn cydnabod bod iechyd y cyhoedd</p> <p>Mae adnoddau ymgynghorydd wedi cael ei leihau dros y cyfnod hwn. Mae'r Ymddiriedolaeth wedi penodi ymgynghorydd iechyd cyhoeddus llawn amser i ddod â'r capasiti yn ôl i lefelau cyn covid a ddechreuodd ym mis Mehefin 2023. Mae'r Ymddiriedolaeth wedi buddsoddi mewn swydd ymgynghorydd ychwanegol drwy'r gronfa fuddsoddi a hefyd wedi ailalinio adnoddau i gynyddu adnoddau meddygon ymgynghorol ymhellach. Mae hyn hefyd mewn</p> <p>Rhagweld datblygiad y rhaglen sgrinio ychwanegol a gwell gallu o ran ymchwil a gwerthuso. Mae dwy swydd ymgynghorydd yn cael eu recriwtio ar hyn o bryd a chyfweiliad yw 11 Medi.</p> <p>Disgwylir i Bennaeth Gweithrediadau ddechrau o fis Rhagfyr 2023. Yn ddiweddar, mae'r Ymddiriedolaeth wedi penodi i Bennaeth</p>	<p>Cyfweiliadau mis Medi gyda Disgwyl penodiad Rhagfyr 2023 neu Ionawr 2024.</p> <p>Disgwyliad ar gyfer Pennaeth Gweithrediadau i ddechrau o Rhagfyr 2023.</p>	Sgrinio Cyfarwyddwr Adran

Cyf	Argymhelliad	Ymateb sefydliadol Nodwch yma sylwebaeth berthnasol ar y camau a gynlluniwyd mewn ymateb i'r argymhellion	Dyddiad cwblhau Nodwch pryd y bydd y camau gweithredu arfaethedig yn cael eu cwblhau	Swyddog cyfrifol (teitl)
		<p>Gweithrediadau ar gyfer yr Is-adran Sgrinio ac mae'r dyddiad cychwyn yn cael ei ddatblygu.</p> <p>Mae'r Ymddiriedolaeth wrthi'n recriwtio Dirprwy Bennaeth Gweithrediadau ar gyfer Is-adran Sgrinio. Bydd hyn yn gwella'r gallu i oruchwylio ac arwain o ran y galw a rheoli gallu ar gyfer y ddwy raglen nad ydynt wedi gwella'n llawn eto o ran y cymorth busnes. Bydd arweinwyr busnes a gwybodeg o fewn PHW yn gweithio gyda'i gilydd i archwilio sut y gallwn ddatblygu model galw a chapasiti cynaliadwy.</p>	<p>Cyfweliad Medi ar gyfer Dirprwy Bennaeth Gweithrediadau gyda'r disgwyliad y bydd penodiad yn dechrau o fis Ionawr 2024.</p>	
R3	<p>Dylai'r Ymddiriedolaeth werthuso effaith ei hybiau cymunedol presennol ar gyfraddau derbyn sgrinio a phrofiad y defnyddiwr a sicrhau ei bod yn defnyddio'r gwerthusiad hwnnw i lywio cynllunio yn y dyfodol.</p>	<p>Mae'r Ymddiriedolaeth yn cytuno bod gwerthuso'r hybiau sgrinio pwrpasol ar brofiad defnyddwyr a chyfraddau DNA yn dasg allweddol a bydd yn llywio cynllunio yn y dyfodol. Bydd hyn yn cael ei ddatblygu ar gyfer pob un o'r rhaglenni sy'n sgrinio o'r lleoliadau. Bydd y gwaith hwn yn cynnwys defnyddio dulliau sefydledig fel adborth defnyddwyr gwasanaeth gan ddefnyddio Civica; Offer ymgysylltu â defnyddwyr PHW fel Amser i Siarad; ac yn cyd-fynd â gwaith y tîm</p>	<p>Diwedd Mawrth 2024</p>	<p>Penaethiaid Rhaglen DESW, WAAASP a NBHSW</p>

Cyf	Argymhelliad	Ymateb sefydliadol Nodwch yma sylwebaeth berthnasol ar y camau a gynlluniwyd mewn ymateb i'r argymhellion	Dyddiad cwblhau Nodwch pryd y bydd y camau gweithredu arfaethedig yn cael eu cwblhau	Swyddog cyfrifol (teitl)
		ymgysylltu sgrinio i fynd i'r afael ag annhegwch.		
R4	<p>Dylai'r ymddiriedolaeth:</p> <p>a) Adolygu'r data yn ei ddangosfwrdd Sicrwydd Perfformiad i ystyried ymgorffori gwybodaeth ddefnyddiol am sgrinio sylw, ansawdd, a phrosesau, ac ar gynnydd adfer. Dylai'r data gael ei ategu gan esboniadau clir o'r hyn sy'n cael ei fesur a pham ei fod yn bwysig, naill ai yn y Dangosfwrdd, taflen eglurhaol neu adroddiad mewnwelediad perfformiad.</p> <p>b) darparu adroddiadau clir i QSIC ar gynnydd sy'n adfer rhaglenni sgrinio llygaid y fron a diabetig a rheoli'r risgiau sy'n gysylltiedig ag adferiad. Dylai adroddiadau gynnwys cynnydd wrth gwblhau camau adfer yn y cynllun a lleihau'r ôl-groniadau.</p>	<p>a) Mae'r Ymddiriedolaeth yn cytuno bod angen adolygu'r data yn y dangosfwrdd sicrhau perfformiad. Mae'r gwaith hwn wedi dechrau a bydd yn rhan o adolygiad cyffredinol y gyfarwyddiaeth. Bydd yr adolygiad yn ystyried yr adborth o'r archwiliad hwn ac yn datblygu'r dangosfwrdd ymhellach.</p> <p>b) Mae'r Ymddiriedolaeth yn cytuno y dylai'r adroddiadau QSIC fod yn gliriach ar gynnydd wrth gwblhau camau adfer, lleihau ôl-groniadau a rheoli risgiau o amgylch adferiad. Bydd yr adborth hwn yn cael ei ystyried ar gyfer adroddiadau yn y dyfodol.</p>	Diwedd Mawrth 2024 Hydref 2023	Cynllunio a Perfformiad Rheolwr Iechyd Amddiffyn a Gwasanaethau Sgrinio Sgrinio Cyfarwyddwr Adran

Archwilio Cymru

Ffôn: 029 2032 0500

Ffacs: 029 2032 0600

Ffôn testun: 029 2032 0660

E-bost: info@audit.cymru

Gwefan www.audit.wales

We welcome correspondence and telephone calls in Welsh and English.
Rydym yn croesawu gohebiaeth a galwadau ffôn yn Gymraeg a Saesneg.